

Pengevirke

Tidsskrift for ny bankkultur Nr. 2 | 2017

Tema: **Cultura Bank 20 år**

Miljøbolig i Lofoten ♦ Kjøkkenhage til flyktninger ♦ Bli medeier i Cultura

Historien om Cultura Bank

✎ JANNIKE ØSTERVOLD

Foto: Herman Dreyer

I dette nummeret fortsetter vi å markere Cultura Banks 20 års jubileum. Arne Øgaard forteller om den lange kampen for å få bankkonsesjon og ildsjelene som sto på for å komme i mål med bankprosjektet. Vi er takknemlige for at de lyktes til slutt. Vi vil fortelle historien om Cultura Bank gjennom å vise frem en rekke av prosjektene som innskytere og egenkapitalbevisiere har vært med på å finansiere. Vi presenterer månedens kunder: For april er det Klostergården med grønn omsorg, for mai er det småbruket som produserer Isrosa økologisk is og økologiske hudpleieprodukter og for juni et miljøboligprosjekt i Lofoten, som er selvforsynt med energi og har gått off-grid. Vi vil også nevne Solhatt økologisk frø, som donerer frø til kjøkkenhager for asylmottak, og Anne Cecilie Rinde med klesmerket Vera & William, som har tatt i bruk NFC-teknologi og laget smarte etiketter til klærne hun produserer, så forbrukerne kan få inn-syn i hele verdikjeden. Vi har også et intervju med

arkitekt Chris Butters, en av ressurspersonene som har hjulpet Cultura med å utarbeide kriteriene for vårt miljøboliglån.

En annen innfallsvinkel til historien om Cultura Bank får vi gjennom de digitale historiene som ble produsert på fortellerverkstedet i mai. Her møttes kunder, eiere og ansatte for å fortelle sine individuelle historier om hvordan og hvorfor de kom til å velge Cultura Bank.

Dagens forbruksnivå er ikke bærekraftig. Vi må finne nye løsninger for å redusere miljøbelastningene og få en mer rettferdig fordeling av ressurser. I neste nummer av Pengevirke slår vi et slag for nøkternhet, fellesskapsløsninger og gjenbruk ved å ha som tema hvordan man kan leve godt med mindre penger. Skriv gjerne til oss hvis du har ideer til hva vi skal skrive om.

På vegne av redaksjonen ønsker jeg leserne våre en riktig god sommer!

Cultura Bank driver sin virksomhet etter prinsippene for 'social banking'. Det innebærer for det første at utlånsformålene vurderes etter etiske kriterier og for det andre transparens – det vil si at innskyterne får vite hva pengene lånes ut til. Cultura Bank arbeider for at etikk og moral skal innarbeides i det økonomiske liv gjennom et nytt syn på penger, økonomi og lønnsomhet, hvor man ikke ensidig fokuserer på egen nytte.

Cultura finansierer blant annet prosjekter som kan forbedre økosystemene, skape renere luftmiljø, gi verdige sosiale forhold, dekke behov for omsorg og gi barn og ungdom bedre oppvekstvilkår. Cultura samarbeider med lignende bankinitiativer i andre land og med organisasjoner som WWF og Redd Barna, Norge.

Cultura Bank har en balanse på ca. 850 millioner kroner. Det er 17 medarbeidere (ca. 15 årsverk) på kontoret i Oslo. Banken har kunder over hele landet. Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values.

Cultura Sparebank, Postboks 6800, St. Olavs plass, N-0130 Oslo
Besøksadresse: Holbergs gate 1, 0166 Oslo
Tlf. +47 22 99 51 99, cultura@cultura.no, www.cultura.no

PENGESVIRKE 2/2017

ISSN 1399-7734/
Online: ISSN 1901-2020

Utgis av
Cultura Bank
www.cultura.no

Redaksjon
Arne Øgaard (redaktør),
arne.ogaard@steinerskolen.no

Jannike Østervold, jannikeo@cultura.no

Cultura Bank har et redaksjonelt samarbeid med Merkur Andelskasse i Danmark, som er medlem av Global Alliance for Banking on Values og drives etter prinsippene for social banking.

Layout
ActVisual, www.actvisual.dk

Opplag
4 500

Bladet utgis 4 ganger i året.
Neste gang september 2017.

Frist
Bidrag til neste utgave kan sendes til
Pengevirke senest 1. august 2017.

Tema neste nummer
Leve godt med mindre penger

Trykk
KLS PurePrint A/S

Forside
Espen og Tove i sitt off-grid kretsløpshus i
Lofoten. Se artikkel s. 9
Foto: Scott Gilmore

Holdninger og synspunkter som kommer
til uttrykk i de enkelte artikler og innlegg,
er forfatterne selv ansvarlige for. De er
dermed ikke nødvendigvis uttrykk for
redaksjonens synspunkter.

Bladet er produsert 100% biologisk
nedbrytbart uten bruk
av skadelige kjemikalier og tungmetaller
ifølge Cradle to
Cradle prinsippene. For
mer informasjon, se
www.pureprint.no.

Abonnement på Pengevirke
Pengevirke finnes både på papir- og i elektronisk utgave. Bestill Pengevirke i elektronisk versjon på www.cultura.no/pengevirke/abonnement.

For bestilling eller avbestilling av papirutgaven, send e-post til cultura@cultura.no. Frivillig abonnementsavgift kan innbetales til konto 1254.01.00177.

Innhold

Cultura Banks lange fødsel!	4
Cultura Bank – 20 år for mennesker og miljø	6
Klostergården	7
Isrosa økologisk is og Rein hudpleie	8
Off-grid kretsløpshus i Lofoten	9
Miljøboliger er mer enn smart teknologi	12
Smånytt	14
Fornybar energi teknologi holder landbruket i live	16
En grønnere ventetid	18
Klesplagg med smarte merkelapper fra Vera & William	19
Nytt fra Cultura	20
På fortellerverksted med World Wide Narrative	24
Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar Naomi Klein	26
De vil bevare mangfoldet	28
Aktuelle bøker	29
Kommentar Cultura, en utviklingsbank	34

Cultura Banks lange fødsel!

✍ ARNE ØGAARD 📷 BORGNY BERGLUND

Det tok 15 års planlegging og iherdig innsats fra mange mennesker før Cultura Bank endelig fikk sin bankkonsesjon. Veien frem til å bli bank gikk via Cultura Lånesamvirke, men det var en seig kamp å få myndighetenes godkjenning til å få lov til å etablere en ny bank.

I forrige nummer av Pengevirke beskrev jeg hvordan det oppstod en rekke nye banker inspirert av Gemeinschaftsbank i Tyskland. Dette skjedde i møtet mellom Rudolf Steiners ideer om samfunnsfornyelse og en tidsånd som lengtet etter en fornyelse i retning av en mer rettferdig og bærekraftig økonomi. Den 24. september 1982 møttes 23 mennesker i Oslo med tanke på å få til en lignende virksomhet i Norge. Det var blant annet lederen

finansvirksomhet når egenkapitalen var for liten i forhold til Finansloven.

EN AKTIV PROFESSOR FRA BERGEN

Leif Holbæk-Hanssen var meget kreativ på denne tiden. Han hadde satt i gang jordlottlag hvor byfolk skjøt inn penger slik at jord kunne stilles til disposisjon for unge bønder som ville dyrke biologisk-dynamisk. Han fikk også i gang Fondet for frie initiativ. Et fond som samlet inn gavepenger og lånte dem ut uten sikkerhet, men med forhåpning om at pengene ville bli betalt tilbake

var ikke helt overbevist og sendte ikke ut noen offisiell godkjenning, men han var ikke helt imot heller og svarte at han trodde det kunne gå. En forberedende intern 'bankvirksomhet' hadde allerede pågått i liten målestokk i et samarbeid som kaltes Antroposofisk forvaltnings-samvirke. I 1986 ble dette videreutviklet til Cultura lånesamvirke med spareinnskudd og utlån blant medlemmer. Etter 1 ½ år sendte de et brev til Kredittsynet og gjorde oppmerksom på hva de holdt på med. Snart kom det brev tilbake om at det å drive samvirke med penger var strengt ulovlig. Samvirkeloven gjaldt kun varer. Men etter noen møter fikk lånesamvirket likevel lov til å fortsette

1986
Grunnleggelse av Cultura Lånesamvirke (CL)

1989
Steinerskolens Låne- og Garantiforbund går inn i CL

1990
Norgesfondet (FIVH) går inn i CL

1991
Fondet for Frie Initiativ (FFI-fondet) går inn i CL

1996
Konsesjon til Cultura Sparebank

1997
Cultura Sparebanks første driftsår

1998
FFI-fondet skifter navn til Cultura garantifond og etableres som egen stiftelse

2002
Stiftelsen Cultura gavefond etableres
Tilbyr betalingskort

i antroposofisk selskap Sam Ledsaak, formann i Rudolf Steinerstiftelsen Sophus Clausen, professor i økonomi Leif Holbæk-Hanssen, Svein Berglund, Ib Kondrup, Erik Siem og en rekke andre. Det ble avholdt studiemøter og seminarer. Spesielt inspirerende var et antroposofisk pinsesestevne hvor den tyske banksjefen Wilhelm Ernst Barkhoff gikk fram og la en gulldollar på gulvet. Det skulle være den første startkapitalen og et signal om at det var på tide å komme over fra snakk til handling.

Et hovedspørsmål var hvordan det kunne være mulig å starte opp en

slik at de sammen med nye gavepenger kunne hjelpe i gang stadig nye prosjekter. *Begeistringens rullende fond* ble det kalt. Han kjente også godt til samvirketanken og mente at det ut fra denne måtte være mulig å drive en begrenset finansvirksomhet uten den helt store egenkapital. Han utformet et notat om saken og sendte det til en av sine tidligere elever, som arbeidet i Finansdepartementet. Denne

på en dispensasjon, undertegnet Svein Gjedrem. Etter noen år ønsket Lånesamvirket å utvikle seg videre til en bank. I mellomtiden var det varslet nye EU-direktiver med store krav til egenkapital – ca. 40 mill. kr – for nye banker. Det var helt uoverkommelig for Cultura.

Pengevirke 2 | 2017 **5**

Cultura Bank

– 20 år for mennesker og miljø

✎ JANNIKE ØSTERVOLD

I dag som for 20 år siden låner Cultura Bank ut penger til prosjekter som er bra for mennesker og miljø. I løpet av 20 år er forvaltningskapitalen blitt nær 20-doblet, og utlånsvirksomheten er blitt utvidet til å omfatte boliglån, med renterabatt for miljøboliger.

I forbindelse med 20 års jubileet for banken har jeg bladd gjennom gamle papirer fra Cultura Lånesamvirke, forløperen til Cultura Bank. «Med penger som verktøy for å bygge fremtiden» hadde daværende banksjef Svein Berglund skrevet på forsiden av en presentasjon av lånesamvirkets prosjekter – med penn var det senere strøket over 'lånesamvirke', og i stedet var det skrevet Cultura Bank. I lånesamvirkets tid, så vel som i dag, var det økologiske jordbruket en svært viktig del av låneporteføljen, sammen med bedrifter som drev for-edling og distribusjon av alternative og økologiske produkter. Frie pedagogiske tilbud, som steinerskoler og barnehager; og omsorgstilbud, som Vidaråsen landsby i Andebu og helsepedagogisk Rudolf Steinerskole i Oslo; var med også fra starten.

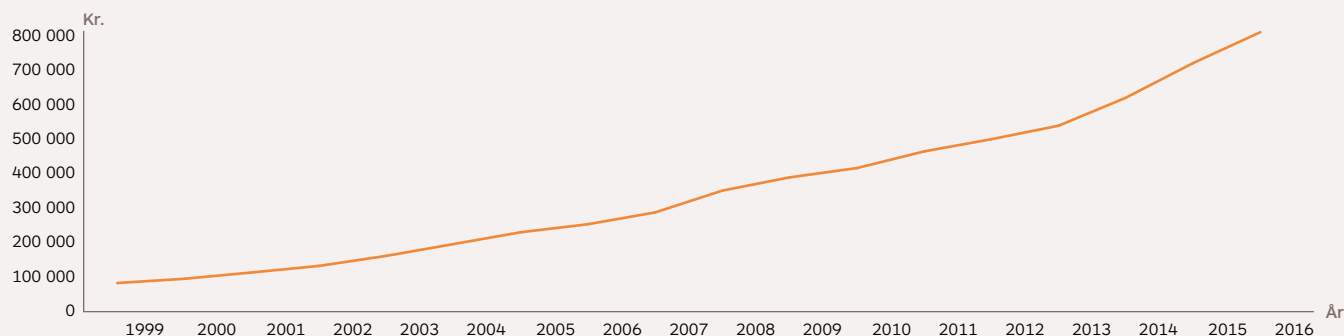
Banken startet med en forvaltningskapital på 41,3 millioner. I løpet av de 20 årene er den blitt nesten 20-doblet, og ved utgangen av 2016 var den på 796,1 millioner.

Gjennom årene har det skjedd en utvikling i Cultura Banks holdning til det å gi boliglån. Ved oppstart av banken for 20 år siden var det knapphet på utlånsmidler, og det ble i svært begrenset grad gitt boliglån, og da til personer som var ansatt i virksomheter som var kunde hos oss, og som ville hatt problemer med å få lån i andre banker på grunn av lav inntekt.

I dag er imidlertid boliglånene en viktig del av Culturas låneportefølje. Miljøvennlige boliger premieres med lavere rente. Boliglånene er med på å sikre og stabilisere utlånsmassen, og det har vært et sterkt ønske fra de mange personkundene som har åpnet konto at de også skulle kunne få ha sine boliglån i Cultura Bank. I tillegg er det slik at et godt sikret boliglån bare krever $\frac{1}{3}$ så mye egenkapital som et næringslån, så det at banken gir boliglån gjør også at egenkapitalen rekker lenger.

Utlån etter formål 31.12.16		kr	
People	arts and culture	25 128 534	4,9 %
	education	131 784 942	25,8 %
	health care	6 126 956	1,2 %
	social inclusion	21 593 619	4,2 %
	other – people	21 892 859	4,3 %
Planet	distribution ecological products	11 451 581	2,2 %
	green housing	57 518 288	11,3 %
	sme lending	284 174	0,1 %
	sustainable agriculture	43 673 200	8,6 %
	water efficiency/access	1 866 845	0,4 %
	other – planet	22 115 052	4,3 %
Prosperity	microfinance for micro enterprise	161 691	0,0 %
	sme lending	6 635 463	1,3 %
	other – prosperity	3 266 381	0,6 %
Other	housing	145 613 498	28,5 %
	other	11 555 753	2,3 %
SUM		510 668 836	100,0 %

Cultura Bank er medlem av Global Alliance for Banking on Values, og vi følger deres eksempel med å dele inn utlånene etter prinsippet om 'triple bottom line' - tredelt bunnlinje – hvor lånene klassifiseres etter om de først og fremst har positiv effekt for mennesker, miljø eller 'prosperity' – som defineres som utlån til små bedrifter som bidrar til et mangfoldig næringsliv. Global Alliance har valgt å rapportere lån til boligformål utenom 'people, planet, prosperity' kategoriene. I tabellen ser vi hvordan utlånene fordelte seg på de ulike formålene ved utgangen av 2016.

Gjennomsnittlig forvaltningskapital Cultura Bank

Klostergården

✍ HILDE CRONE LEINEBØ 📷 KLOSTERGÅRDEN

På idylliske Klostergården i Tjøme kommune har de alt fra fjøs og stall til bakerhus og et kulturhus med kafé. Her jobber beboere og medarbeidere sammen i dagliglivet.

«På Klostergården skal ikke beboerne ha betalte hjelpere som kommer og går, men derimot mennesker de blir kjent med og knyttet til», forteller Camilla Murel. Sammen med sin mann Yngve Sivertsen åpnet hun gården i 1990. De ønsket å skape et sosialt bofellesskap med plass til mennesker med ulike utviklingsforstyrrelser.

Paret bor også på gården sammen med beboerne og sin tre voksne sønner med familier. Sammen er alle med på å

drifte stedet videre. Gården består i dag av to store eiendommer som er blitt slått sammen. Området ligger vakkert til blant urørt skog, bergknauser og sjøen.

ET AKTIVT GÅRDSLIV

«Målet er å gi beboerne et liv hvor deres positive egenskaper blir et reelt bidrag til fellesskapet og på den måten gi dem et meningsfylt liv», forteller Yngve.

På gården er det nemlig mange ulike aktiviteter man kan involvere seg i. Rammen rundt dette livet er bygget på enkelt og tradisjonelt gårdsliv. De steller dyr, planter poteter, snekrer og bader i havet sammen. Arbeidsoppgavene skal være meningsfulle og varierte. De skal gi muligheter for mestring og utvikling for hver enkelt beboer.

«Noen liker å stelle kyrne, andre kan bruke hele dagen i kjøkkenhagen de har bygd opp, mens andre igjen stråler når de lykkes med spennende retter på kjøkkenet. Ensomhet er et ukjent problem på Klostergården, men det er rom og plass til å trekke seg tilbake og være alene når man trenger det», forteller Camilla med et smil. Hun og Yngve har blant annet brukt meditasjon som kilde til ro når de har hatt behov for det.

NEDSLITT LÅVE BLE KULTURHUS

Klostergården er en stor eiendom, som rommer mer enn bare boliger og skog. Blant annet har de et terapihus med

oppvarmet svømmebasseng, hagebruk og en helt ny stall. Da Camilla og Yngve kjøpte naboeiendommen for 16 år siden, var det mye som måtte gjøres. En helt nedslitt låve ble bygget opp igjen fra grunnen. Den brukes nå som et kulturhus og leies ut til ulike arrangementer. På denne måten kan de sikre inntekter, som kommer godt med.

HARDT ARBEID

Camilla og Yngve har virkelig våget å satse alt på prosjektet. Både tid, krefter og økonomi har gått med til å utvikle Klostergården til det den er i dag. For her tilbys det meste – bolig og arbeid, terapier og trening, fritid og kulturopplevelser. Området er bygget opp over mange år, med store banklån og hardt arbeid, men i følge Camilla og Yngve er alt verdt strevet.

«Klostergården er kanskje utradisjonell, men lignende steder – som Vidaråsen Landsby – viser hvor gode resultater og rike liv mange får ut av denne modellen», sier Camilla.

I fjor startet to av sønnene, Martin og Kyrre, på sosialpedagogikk-studiet ved Steinerhøyskolen. Ikke bare øker dette formalkompetansen, men det sikrer også videre drift i fremtiden. I fjor ble også Klostergården medlem Sosialterapeutisk forbund.

«Klostergården skal vare mye lengre enn meg og Yngve», avslutter Camilla. 🌱

Isrosa økologisk is og Rein hudpleie

✍ ØYSTEIN SKJÆVELAND 📷 ISROSA

Eit lite, økologisk småbruk i Kvinnherad i Hordaland er heimstaden til to ulike økologiske produktlinjer: Isrosa økologisk is og Rein hudpleie.

På småbruket bur ekteparet Øystein Skjæveland og Una Kolle og dei tre borna deira, saman med 25 verpehøner, to hanar, fire kopplam og ymse kattar, ender og kalkunar.

Øystein starta ismakar-karrieren sin med å vera dessertansvarleg på haustfesten då han gjekk på jordbruksskulen i Aurland. Produktet slo godt an, snøballen byrja å rulla, og i år er det 14 år sidan Isrosa is fekk Debio-godkjenning, som den fyrste iskremen i Noreg. Etter

kvart auka produksjonen, og er i dag ein viktig del av levebrødet til familien på garden i Herøysund i Kvinnherad.

Familien auka også, og med tre born pluss gardsdrift og foredling var det ikkje like lett å få timane til å strekkja til. I 2014 tok difor familien ein pause i eigen mjølkeproduksjon og kjøper no mjølk frå andre økologiske gardsbruk i kommunen. Mjølka kjem fersk på tankbil rett frå fjøset. Egg og rabarbra er framleis av eigen produksjon, og andre is-råvarer kjøper dei inn lokalt, så langt det går. Eit langsiktig ynskje er å få kyr på båsen att når ungane vert litt større, noko sonen Eimund på åtte år stør heil hjarta opp om. Han vil helst ha ku med ein gong.

Dei siste tre-fire åra har Una bygd opp ein eigen produksjon av hudpleieprodukt med økologiske råvarer. Det tok ikkje lang tid før kjøkenbenken vart for trang for produksjonen, og Una tok over det ledige mjølkerommet i fjøset. No er også det for trangt, og planen er eit nytt produksjonslokale i kjellaren på bustadhuset. Blant bestseljarane er hårsjampo, leppepomade, deodorant og ringblomsalve. Una dyrkar sjølv ringblom i hagen og har nyleg planta brennesle til bruk i sjampo. Men den mest spanande nysatsinga er bikubar for å få eigen bivoks til salvar og kremar. Og så litt honning som bonus, då.

Både is og hudpleie vert selt i utvalde butikkar på Vestlandet, Oslo, Vestfold og Telemark. I tillegg har Una eigen nettbutikk for Rein hudpleie. Isrosa-is kan du også få tak i på ymse festivalar og marknader i sommarhalvåret, mellom anna Øya-festivalen i Oslo.

www.isrosa.no
www.reinhudpleie.no

Mye av Isrosas omsetning skjer på festivaler og markeder om sommeren.

Off-grid kretsløpshus i Lofoten

✍ MATHIAS BERTRAM 📷 SCOTT GILMOUR

Espen og Tove bor avkoblet fra strømnett, offentlig vann og avløp. Likevel bruker de strøm, vaskemaskin og dusj – alt ved hjelp av innovative løsninger – i et av Norges mest miljøvennlige hus.

At huset på Vestvågøy i Lofoten ble et såkalt off-grid hus skjedde vel nærmest ved en tilfeldighet, forteller Espen. «Vi visste at vi ville ha solceller og vindmølle tilknyttet huset, men da vi bygget huset, var det ikke mulig å selge egenprodusert strøm på nettet til Lofotkraft. Da bestemte vi oss for å gå off-grid.»

BOLIG PÅ NATURENS PREMISER

Selv om frakobling fra strømnettet ikke var del av den opprinnelige planen, var ideen om drømmeboligen ikke mindre ambisiøs. Paret fra nord skulle nemlig bygge mest mulig bærekraftig med lavest mulig fotavtrykk for miljøet. Det var viktig for dem at boligen skulle tilpasse seg miljøet og naturen og ikke omvendt. Espen var blitt inspirert av en kamerat som hadde bygget en tilsvarende bolig. Med jobb som teamleder i Debio og som utdannet vegleder i friluftsliv var det nærliggende å velge en bolig mest mulig tilpasset naturens premisser. Og siden Tove er utdannet ridelærer måtte det være plass til hest. Slik begynte de å søke et-

Espen, Tove og hunden deres viser stolt fram sitt kretsløpshus i Lofoten. Kledningen er fra lokal sitkagran og trammen er laget av malmfuru fra Nord-Sverige.

ter en egnet tomt i landlige omgivelser, som kunne huse drømmeboligen deres.

Da gården på Vestvågøy dukket opp, nølte de ikke lenge. Med en klar visjon om hvordan huset skulle utformes la de inn et bud og fikk tilsagn på den noe forfalne gården. Så begynte planleggingen for alvor. Et lokalt arkitektkontor ble hyret inn og satte i gang med tegning av huset. En lokal entreprenør tok seg av grunnarbeid med minimale inngrep i naturen – selvsagt uten sprengning. Boligen ble tilpasset terrenget slik at husets langside med

spiskammers og grønnsakskjeller ble plassert inntil en fjellvegg for å holde en stabil og frostfri, men kjølig temperatur.

Paret var like strenge på kravene til materialene som skulle brukes i byggeprosessen. Med fokus på kriterier som transportavstand, miljøvennlig produksjon og inneklima gravde de seg gjennom jungelen av byggematerialer på leting etter det mest miljøvennlige. Rent treverk ble et av de prioriterte materialene ettersom det var lett å få tak i lokalt tømmer og annen hogst. Presset cellulosefiber i plater er brukt som vindsperre, hamp til isolasjon og noe torv på taket.

At man også må inngå noen kompromisser når man bygger egen bolig er kanskje ikke et ukjent fenomen. Selv >

”
**Vær tro mot din drøm.
DET GÅR FAKTISK AN!**

om byggherrene naturlig nok ønsket å unngå plastprodukter, viste det seg å være vanskelig å unngå dem helt. De få plastproduktene som ikke kunne unngås ble valgt av den 'renewable' plasten som finnes, som kun avgir CO₂ ved forbrenning. Til murvegger og såle ønsket de seg naturlig stein, men på grunn av forskrifter som ville medføre en annen type isolasjon, landet de på en type porebetong laget av kalk, vann, sand og sement. Som isolasjonslag mot grunnen har de valgt å bruke glassopor, et materiale laget av resirkulert glass.

VEDOVNEN ER HUSETS HJERTE

Solceller og vindkraft gir strøm til boligen. Begge gir en årlig produksjon på opp mot 2000 kwh. Vindmølla kan gi ca 2500 kw og bidrar med 5-600 kWh i året, mens solcellene produserer resten over vår, sommer og høst. 12 AGM-batterier, som er plassert i et torvdekket skjul noen meter unna huset, lagrer opp til 600 Ah. Dette er nok til å produsere strøm til vaskemaskin, kjøleskap, fryser og vannpumpe, samt noe it-utstyr og led-belysning. Oppvaskmaskinen er kun i bruk når det er overflod av strøm. I en tilsvarende bolig tilkoblet strømmettet går ofte 75–80% av strømmen til husets oppvarming. Dette har Espen og Tove løst ved hjelp av en vedovn med vannkappe og tilhørende akkumulator-tank som varmer opp gulv (vannbåren varme), gir strålevarme og varmtvann til dusj og matlaging. «Vedkomfyren er husets hjerte», forklarer Espen.

På spørsmål om hva de absolutt ikke kunne klare seg uten svarer han: «Det er ikke lett å si i et kretsløphus

der alt henger sammen på et vis, men vedsjakten er veldig fin å ha!» En innebygget vedsjakt altså, som kan sende ferdighogget ved fra utsiden rett inn i huset, der den kan oppbevares tørt og i nærheten av ovnen.

Espen og Tove er klar over at noen av valgene i huset deres går på bekostning av komfort, men for dem er det en befrielse. Vedfyring fra lokal ved, strøm fra egen vindmølle og solceller sørger for oppvarming og strøm. «Hvis vi vil heve temperaturen noen grader innendørs, ja så må vi hogge mer ved. Og kanskje må klesvasken vente et par dager til batteriene igjen blir ladet opp etter noen vindfulle eller solfylte dager», forteller Tove og legger til: «Vi produserer også maten vår selv. Gjennom egen kjøkkenhage og litt drivhusproduksjon i vinterhagen dyrker vi vår egen mat. Kanskje blir det også høns i hagen, og i hvert fall er det fisk i havet. Vi får virkelig god kjennskap til hvor maten kommer fra!»

Espen og Tove har stått på for å realisere boligdrømmen sin. Og det er klart at et slikt prosjekt får oppmerksomhet. I 2015 fikk boligen hederlig omtale i Teknisk ukeblad og var med i en konkurranse om Norges smarteste hjem. I en tid der det stadig dukker opp nye dingser som skal gjøre livet i mellom de fire vegger så mye enklere, er man også i Cultura Bank imponert over det

Espen og Tove har fått til. Det var likevel ikke helt lett for dem å få innvilget lånet sitt i banken. I første runde ble det søkt om byggelån, som fikk avslag. Men de ga seg ikke så lett. De fikk byggelån i en større bank, og etter at boligen var ferdigstilt flyttet de lånet til Cultura.

Det er kanskje ikke så rart at miljøboligen på Vestvågøy (over-) oppfyller miljøkriteriene for Cultura Banks

miljøboliglån. Med et lån i denne størrelsesorden nyter boligeierne godt av bankens aller beste rente på 1,95% for miljøboliger. Dette liker selvfølgelig Espen og Tove godt. «Når man ikke engang kan få noe støtte

”
Espen og Tove er klar over at noen av valgene i huset deres går på bekostning av komfort, men for dem er det en befrielse.

for et slikt prosjekt i ENOVA, er det hyggelig at det finnes en bank som setter pris på miljøegenskapene til huset vårt.»

Etter å ha brukt flere år på å lese seg opp på miljøvennlige boliger, utslippsfattige materialer og minimal ressursbruk er boligeierne i Lofoten glade og fornøyde med det de har fått til. På spørsmål om råd til fremtidige miljøboligeiere svarer han rett ut: Vær tro mot din drøm. DET GÅR FAKTISK AN!

Les mer om kretsløphuset i Espen og Toves blogg <http://okologisklofoten.blogspot.dk/>

Miljøboliger er mer enn smart teknologi

✍ MATHIAS BERTRAM FRA CULTURA BANK I SAMTALE MED ARKITEKT CHRIS BUTTERS

Chris Butters, for tiden forsker du ved School of Engineering ved Universitetet i Warwick, England i et program som heter Energy and low income tropical housing. De klimatiske forskjellene er åpenbare, er det fellestrekk ved det å bygge i sør versus i nord?

«Absolutt, fordi prinsippene er akkurat de samme, om enn med motsatt fortegn: i varmt klima vil vi holde varmen ute, mens i nordlige strøk vil vi holde varmen inne. Det er akkurat samme oppgaver. Tilpasning til naturen, sunne materialer, resirkulering, innemiljø, livssyklusanalyser er felles. Og vi har den samme utfordring: vi blir mer miljøeffektive, men volumet i forbruket vårt vokser såpass hurtig at utviklingen globalt fortsatt går feil vei. Mye fremragende forskning og miljøprosjekter skjer i land som Kina og Malaysia.»

Cultura Banks miljøboliglån vektlegger 3-gangers nytteeffekt av å bygge miljøvennlig: godt for klimaet, godt for helsen og godt for lommeboken. Er det en tankegang du gjenkjenner?

«Ja, 3-gangers nytteeffekten er essensen. Vi i GAIA har spesielt vært opptatt av helseaspektet og «hus som er sunne både for mennesker og for miljøet». Men vi lever i en tid der økonomien er styrende, og gode lavenergihus er også positive for lommeboken. Ved å tilby en lavere rente for å gjøre miljøboliger konkurransedyktig, jobber Cultura på en etisk måte.»

Hvor lenge har du jobbet med dette feltet og hva kan du si om utviklingen?

«Jeg begynte med dette i Frankrike på 1970-tallet. Da var miljøriktig bygging helt i starten. Jeg besøkte de første hus med påvist passivhusstandard i Canada i 1982 – i et strøk som faktisk er like kaldt som Norge. I dag er passivhus blitt en standardløsning, og det er bra, selv om vi har noen forbehold om denne tilnærmingen. I GAIA lanserte vi det som kalles Aktivhus. Jeg er blitt mer optimistisk til hva som skjer.»

Hva tenker du når du hører begrepet 'smarte hus'?

«Det er mye smart som er bra, men her trengs en stor dose skepsis. Mennesker skal ikke passiviseres av teknologi og automatikk. Forskning viser at energibruken senkes når du gir menneskene kontroll over styringen. Teknologi er ikke det som 'bærer' samfunnet, det er bare hjelpemidler og ofte bare 'dingser' som folk tror de må ha. Vi får aldri et smart hus uten smarte, dette vil si bevisste og rimelig nøkterne, mennesker.

Så til kriteriene for miljøboliger. Miljøboligkriteriene er arealeffektivitet, energieffektivitet, ventilasjon, materialer, tomt og kretsløp og et punkt som heter Andre miljøkvaliteter. Hvorfor er dette så viktig?

«Vi i GAIA har kjempet i årevis i den offentlig debatten for at det finnes et mangfold av løsninger. Jeg viste derfor

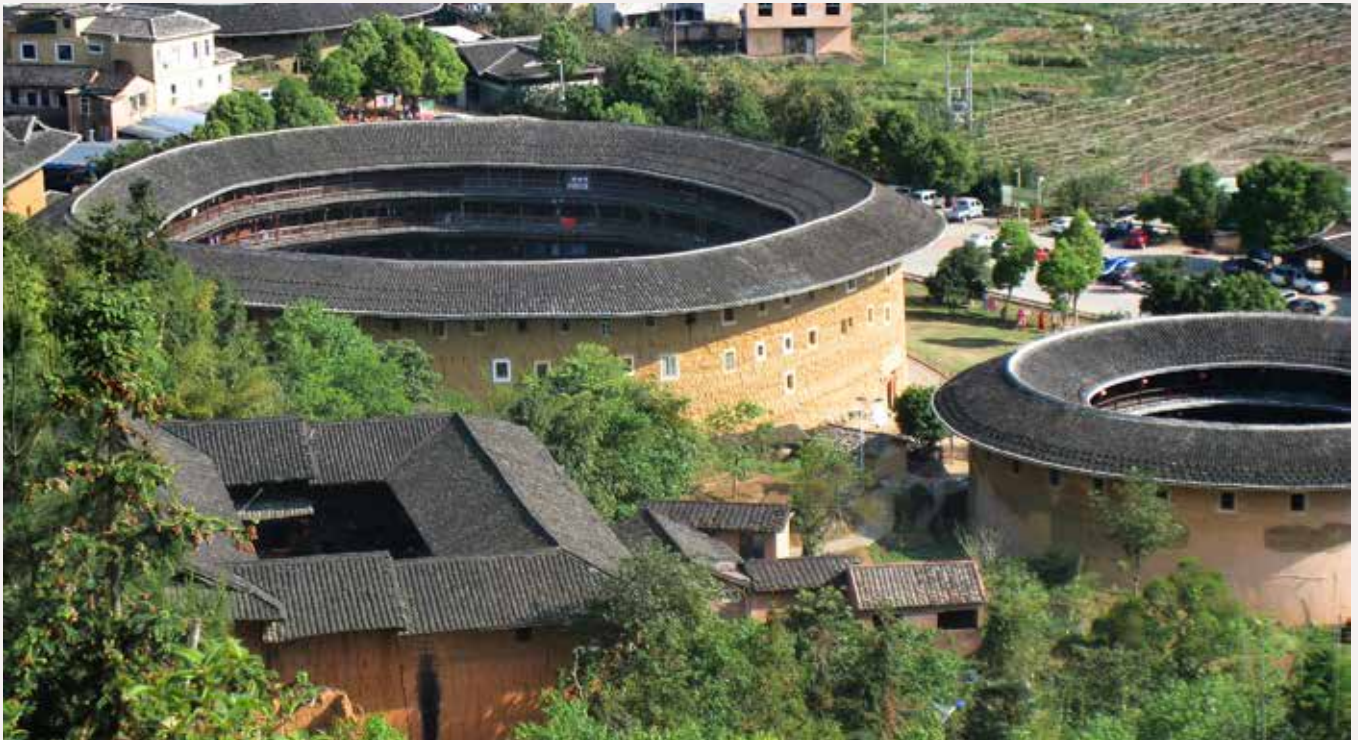
eksempler på slike i min siste bok *Fra passivhus til sunne hus*. Passivhusentusiastene i Norge har hatt et snevert syn. Fremtiden krever nytenkning, vi må åpne for mangfold, ikke satse alt på det som et bestemt forskningsmiljø bedyrer. Psykologer vet at mennesket har et behov for deltaking og mestring, det er viktig for velvære. Dette var jo viktig for oss med Aktivhus. Man oppnår ikke en bærekraftig verden med smart teknologi.»

De fleste tenker på energi når man tenker boligens fotavtrykk. Studier i dag sier at materialvalg er vel så viktig. Hvorfor det?

«Vi begynte å fokusere på sunne og utslippsfattige materialer for lenge siden, men det fikk lite oppmerksomhet. Siden har det blitt fokusert mye på energi, jeg vil nesten si overfokusert. Poen-

Arkitekt Chris Butters

Tradisjonell tulou i sørvest Kina i leire og tre, kollektiv som huser opptil flere titalls familier. En konstruksjonsmåte med tilnærmet null fotavtrykk. Foto: Chris Butters.

get er at når en reduserer varmetap til nesten null i dagens lavenergibygg, så blir energien som går til produksjon av byggematerialene en stor del av totalregnestykket. Halvparten av hele energibruken og CO₂ avtrykket til en miljøbolig, beregnet over hele dens levetid, kan ligge i materialene.»

Jeg må spørre, er det byggebransjen eller forskningen som driver utviklingen her?

«Her har vi en fundamental problemstilling. Vi lever i et samfunn der industrien vil selge ting. De er ikke interessert i ting som har lang levetid, da selger de mindre. Jeg har jobbet med Riksan-tikvaren i Norge og lignende miljøer i andre land. Disse vil bevare gamle bygg, vinduer for eksempel, og utbedre disse energimessig, fordi de har historisk verdi, er pene og ofte av fremragende trevirke. Mens industrien vil ha oss til å hive alle sammen og kjøpe nye energivinduer. Men livssyklusanalyser påviser at det ofte er bedre miljømessig å bevare de gamle enn å kaste ting og forbruke nytt. Og her er skillet: Det å ta vare

på, vedlikeholde og utbedre ting, er bærekraftig. Men da selger du jammen mindre og skader den økonomiske veksten, som jo er dagens religion. 'Grønn vekst' innebærer en strak motsetning. Vi må vite hvilken side vi står på.»

Da sier du implisitt at det er bedre å rehabilitere eldre bolig enn å bygge nytt?

«Ja, i vår del av verden. I Kina bygger man 2 milliarder kvadratmeter nybygg hvert år. Det tilsvarer hele Norge, hvert eneste år. Men i Europa der befolkningen ikke vokser mye, trenger vi mer fokus på eksisterende bygg. Derfor er det helt riktig at Cultura også åpner for rehabilitering med miljøboliglånet. Og en må gjerne sette høyere krav til nybygg, for eksempel energimerke A eller B, mens det vil være fremragende om en klarer å rehabilitere en gammel sveitervilla fra energimerke F til C. Da fortjener de også et gunstig lån.»

Noen vil hevde at den lave strømprisen her til lands svekker lønnsomheten, andre ønsker mer insentiver fra poli-

tikken. Hvorfor skjer utviklingen ikke raskere i Norge?

«Internasjonalt, overalt, er det ikke nok insentiver for bærekraftig utvikling. Man må også si at norske grunnverdier, som nøysomhet med ressurser, er i ferd med å smuldre opp. La meg ta et eksempel. For 30–35 år siden – den gang sosialdemokratiet fungerte – ga Husbanken lån til familieboliger opp til 120 m², ikke mer. Om du ville bygge større, måtte du skaffe deg dyrere tilleggs lån. Med andre ord, vi ble oppfordret gjennom lavrentelån til nøkternhet i forbruket, og Husbanken hadde enorm påvirkningskraft. Dette trenger vi mer enn noen gang i dag, men det er borte. La oss håpe at Cultura blir den 'nye' Husbanken, nå ikke bare på areal, men også på miljø. Slik at lavere forbruk, det som politikerne sier at vi skal ha, blir gunstiger og lettere tilgjengelig. Culturas miljøboliglån fremmer eviggrønne verdier, som beskjedent forbruk og omtanke for miljøet.»

Smånytt

Trøndersk klimamesterskap 2017

22 skoler i Trøndelag deltok i det store klimamesterskapet, som gikk over 3 uker i mai, der målet var å få elevene til å redusere sitt klimafotavtrykk og registrere resultatene på ducky.no, hvor de kunne måle hvor stor klimaeffekt det ble av alle de store og små livsstilsendringene. Små tiltak som monner kan være å slukke unødig lys, ha vegetardager, ta kortere dusjer, arrangere klesbytting eller reparere klær istedenfor å kjøpe nye, redusere matkasting og unngå bruk av engangsartikler. Budskapet til prosjektet er at klimagassutslippene kan kobles til hva vi gjør som enkeltpersoner. Vi må ikke fokusere på håpløshet, men på at vi kan gjøre konkrete handlinger for å snu utviklingen. Resultatet av klimamesterskapet ble at 1689 skoleelever sparte inn 103 530,03 kg CO₂ på 3 uker. Det ble loggført 88 639 klimatilak i mesterskapet, og den mest populære aktiviteten var 'Å slukke unødig lys'. Vinner skolen som kan pryde seg med tittelen Årets Klimamester er Melhus Videregående Skole.

www.facebook.com/TRDKM17

www.ducky.no

Sommeruker i spirituell økologi

Baldron arrangerer sommeruker i spirituell økologi, som skal foregå på Sologgen Fjellstue ved Lom fra 31. juli til 14. august 2017.

Sommeruka 'Spirituell økologi' ønsker å invitere til å øve sammen i praksis å 'lese i naturens bok', i en ukes sommerretreat med påfølgende vandreuke som fordypning i Jotunheimen.

Med Dr. Manfred Schleyer, Dirk Kruse, Dr Günter Gebhardt og Marin Hollerbach.

Mer informasjon på www.baldron.no

Sommeruker Spirituell Økologi
Metoder i åndsforskning i nordisk natur

Form og innhold i landskapet
Empatisk naturobservasjon
Meditasjonsforskning
Energipraktiser

Sologgen Fjellstue (Jotunheimen) 31. juli - 13. august 2017

Dirk Kruse: Å møte naturens vesen(er) – gjennom oppnådd og ingeniørkunst
Dr. Günter Gebhardt: Å se med Goethes øyne – planter, stier og stjerner
Dr. Manfred Schleyer: Kraftens energi i naturen – mennesket og det levende
Martin Hollerbach: Trær, kulturlandskap og bodynautiske preparater

Sommeruka "Spirituell økologi" ønsker å invitere til å øve sammen i praksis å 'lese i naturens bok', i en ukes sommerretreat med påfølgende vandreuke som fordypning i Jotunheimen.

For åndelige spørsmål med spirituell innretning vil ha til plenum og arbeidsgrupper: Dirk Kruse, Dr. Günter Gebhardt, Dr. Manfred Schleyer, Marin Hollerbach i tillegg profesjonelle.

summerweek.baldron.org
facebook: baldron.no/events

Te du kan drikke med god samvittighet

I enkelte butikker og i nettbutikken okologiskte.no finner vi nå Storm te, en økologisk te, der hele pakkeprosessen skjer på Sri Lanka av et ISO14001 sertifisert pakkeri. Dermed kommer også den delen av verdiskapingen som vanligvis skjer i et rikt land, et fattig land til gode. Pakningen er sertifisert karbonnøytral gjennom CarbonNeutral, og der det er mulig, er teen single estate, sporbar tilbake til en enkelt plantasje. Storm te har både grønn og sort te, urtete og fruktte. www.okologiskte.no

Veier til samarbeid

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har gitt ut et inspirasjonshefte om hvordan sosiale entreprenører og offentlig sektor kan samarbeide om å fylle tomrom i velferdssamfunnet. Heftet inneholder blant annet mange konkrete eksempler på hvordan kommuner og sosiale entreprenører samarbeider, og et eget kapittel er viet ulike samarbeidsformer. Heftet gir også råd om hvordan du som sosial entreprenør kan forberede deg best mulig for å få avtaler med det offentlige. www.regjeringen.no/sosentoff

En tredje vei

Hva kan vi gjøre i dag for å overleve samfunnet og jordkloden i bærekraftig stand til framtidige generasjoner? Hvor går veien videre? Det forsøker Arne Øgaard å svare på i sin nye bok, som utgis på Vidarforlaget. *En tredje vei – Ikke til høyre, ikke til venstre, men rett fram mot en mer rettferdig og bærekraftig framtid.* Utgivelsen er støttet av stiftelsen Eir, og boken kan bestilles fra forlaget. Arne Øgaard er ellers kjent for Pengevirkes lesere som mangeårig redaktør og artikkelforfatter, og har tidligere skrevet både faglitterære bøker og skjønnlitteratur. Professor Ove Jakobsen har skrevet forord til boken. www.vidarforlaget.no

Grønn livslyst i Nordland

En perle av en bok (fås også som e-bok) – full av menneskemøter. Forfatteren Melanie Merz er vokst opp i Øst-Tyskland og flyttet fra et forurenset område til ren natur i Nord-Norge i 2007, men oppdaget at heller ikke alle nordmenn tok like godt vare på naturen. Sammen med Marte Henriksen, som er ansvarlig for bildene, har hun reist rundt i Nordland og intervjuet mennesker som har valgt en grønn og ikke-materialistisk livsstil. Her er mennesker med kunstprosjekter, kafedrift, økogårder, gårdsbutikker, høns, hester og geiter. Her er brennende miljøengasjement og vilje til å finne løsninger. Forfatteren beskriver prosjektet som at de har lyst til å skape positive følelser som fører til endring.

Blant dem som har fått besøk er det flere som finnes på Cultura Banks prosjektlister – det er Espen Seierstad, som har bygget en eventyrlig miljøbolig, Kleo Delaveris, som driver økologisk gårdsbruk og Marielle de Roos, som har geitebruk og osteproduksjon i Lofoten.

www.gronnlivslyst.no

Melanie Merz til venstre og Marte Henriksen til høyre.

Fornybar energi teknologi holder landbruket i live

Kevin og Daryl Maas bor i Skagit County, Washington, der de vokste opp omgitt av lokale melkebønder. Som barn opplevde brødrene hvordan presset fra de lave melkeprisene og eiendomsutviklere tvang familie etter familie til å gi opp gårdene sine. Kevin og Daryl spekulerte på om fornybar energi kunne være redningen for de små brukene og dermed være med på å snu den langvarige negative tendensen i USA, med tap av verdifull jordbruksjord og bønder.

INNOVATIV ENERGI I JORDBRUKET

I 2007 hadde brødrene Maas et møte med melkebønder og de lokale meieriene, hvor det var bred enighet om at fermenteringstanker kunne bidra til å løse problemene. Og på det grunnlaget ble andelsselskapet, Farm Power Northwest LLC, dannet samme vår.

Med sine fermenteringstanker er brødrene Maas innovatører på sitt område. De demonstrerer banebrytende muligheter innenfor fornybar energi

teknologi og dens potensiale for meierier, miljøet og lokalsamfunn.

En fermenteringstank er typisk en del av et rensesanlegg og er en form for biogasstank. I tankene blandes det biologiske avfallet anaerobt, altså uten oksygen, og varmes opp til omkring 35 grader Celsius. I prosessen omdannes en del av det organiske materialet til metan og karbondioksyd, hvor metanen brukes til å produsere strøm i en generator. Spillvarmen brukes så til å varme opp fermenteringstanken til dens driftstemperatur, og dermed utnytter biogassprosessen ressursene svært effektivt.

SUKSESS I TRANGE TIDER

Til tross for den innovative ideen var timingen og de økonomiske omstendighetene i 2007 ekstremt utfordrende. Kevin og Daryl møtte snart et kor av avvisninger fra finanssektoren, hvor de fleste verken hadde erfaring med eller interesse for å finansiere prosjekter innen fornybar energi. Selv

om teknologien var sterkt forbedret, var amerikanske banker og landets melkeprodusenter stadig skeptiske til fermenteringstankens verdi og langtidsholdbarhet. Mens det fantes tusentalls av disse nyttige systemene i Europa var det på slutten av 2007 mindre enn 100 over hele USA.

Ikke desto mindre satte Kevin og Daryl fart på utviklingen. Nøkkelen til suksess fant de med den felleseide fermenteringstanken. Det ga en risikospredning, mens fordelene fra en større og mere effektiv fermenteringstank kunne spres ut over en gruppe gårder. Resultatet var signifikant lavere kostnader, større prissikkerhet på strø, bakteriekontroll og vannkvalitet og muligheter for inntektsdeling. Disse fordelene var med på å styrke de små gårdene som deltok i samarbeidet da det amerikanske systemet for priskontroll på melk kollapset ved utgangen av 2008, og mange små melkebønder måtte gi opp og legge ned produksjonen.

I dag eier og driver Farm Power fem anaerobe fermenteringstanker i det nordvestlige USA og arbeider med 15 gårder. Til sammen produserer gårdene og deres tanker opp til 5,25 MW fornybar elektrisitet.

KAMPEN FOR DEN LOKALE MATVAREPRODUKSJONEN

Det var Beneficial State Bank som endte opp med å finansiere Farm Powers lån. Banken driver utlån med tredobbel bunnlinje og er opptatt av å motvirke en rekke negative tendenser i verden og USA. Spesielt er de opptatt av å motvirke klimændringer og at de lokale produsentene forsvinner til fordel for industrielle fødevarerprodusenter. Derfor har et utlansprosjekt som Farm Power med sine systemer for fornybar energi som gavner det lokale jordbruket høy verdi for banken.

Beneficial State Bank var sikker på at prosjektet ville lykkes både teknisk og økonomisk, og ikke minst at brøndrene Maas ville lykkes i sin misjon om å hjelpe sine naboer og fremme bruken av fornybar energi i landbruket. Dette er et eksempel på hva banken kaller 'Beneficial Banking'.

Global Alliance for Banking on Values (GABV)

Et internasjonalt nettverk av verdibaserte banker. I dag er det 40 banker fra seks kontinenter i nettverket. Alle arbeider for å finne bærekraftige løsninger på globale problemer.

Beneficial State Bank fikk sitt navn i 2014 etter en sammenslåing av flere kooperative banker på den amerikanske vestkysten. Bankens visjon er formet ut fra ideen om en tredelt bunnlinje, som kommer til uttrykk i deres arbeid for sosial rettferdighet, et godt miljø og økonomisk bærekraft.

En grønnere ventetid

Refugee Greenspace Initiative vil ha kjøkkenhager på asylmottakene.

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Første uke i april samlet en gruppe frivillige seg i drivhuset på det Debiogodkjente småbruket til Andrew McMillion i Nes i Akers hus. Der hadde de kickoff for sesongen ved å plante gulrøtter til frøavl, så frø og prikle ut i en varmebenk. Plantene skal senere plantes ut i kjøkkenhager på asylmottak i Oslo og Kongsvinger.

Refugee Greenspace Initiative (RGI) er en frivillig organisasjon som vil gi flyktninger og asylsøkere en grønnere og mer meningsfull ventetid og mulighet til å utvikle ferdigheter som senere kan komme til nytte i det norske arbeidslivet. De henter kompetanse fra en arbeidsgruppe med kompetanse fra bl.a. permakultur, skolevesen, offentlig helsevesen og mennesker som selv har kommet til Norge som flyktninger, og arbeidet støttes av blant andre Oikos, Norsøk, Nabolagshager og Norsk Permakulturforening.

Kongsvinger mottak har gode erfaringer med sin kjøkkenhage.

Solhatt er Norges eneste 100% økologisk frøselskap og samarbeider med RGI ved å donere økologisk frø til prosjektene.

Kjøkkenhageprosjektet blir ledet av Svein Elias Gautefall, som har gjort et pionerarbeid gjennom å etablere kjøkkenhager ved 8 asylmottak i Akershus og Oslo. Erfaringene etter to års drift var så positive at det ga grunnlag for å skalere opp prosjektet og spre ideen videre. Han opplevde at det var stor interesse blant både beboere og ansatte for tilbudet og at det virket styrkende for samholdet og miljøet på mottakene.

RGI følger opp dette arbeidet og vil skape samarbeid og nettverk mellom individer, lokalsamfunn, organisasjoner og offentlig sektor, slik at asylsøkere og flyktninger kan få et bedre liv i ventetiden gjennom å få mulighet til å bruke sine ressurser til å drive med dyrking.

Formålet med prosjektene går langt utover selve det å dyrke jorden, det bygger kompetanse og gir mulighet for at beboerne på asylmottakene kan få bruke energien sin til noe meningsfullt. I tillegg til at de får tilgang på ferske grønnsaker og frukt i sesongen gir hagearbeidet mange andre fordeler – du får frisk luft og mosjon, lærer nye

Rezan Amen fra Ila mottak og Anne Marthe Hellgren, leder for RGI

ferdigheter, det virker avstressende, og det er sosialt og hyggelig. Hagen er også det perfekte stedet for språk- og kulturutveksling.

Refugee Greenspace Initiative vil gjerne ha kontakt med flere ressurspersoner og organisasjoner, som kan være med på å støtte opp om lignende prosjekter for flyktninger og asylsøkere rundt i Norge.

RGI var nominert til Oslo Miljøpris 2017.
www.refugeegreenspace.org
www.solhatt.no

Klesplagg med smarte merkelapper fra Vera & William

JANNIKE ØSTERVOLD ✎ VERA & WILLIAM

Snart kan du scanne merkelappen i plagget med mobiltelefonen og få vite hvordan det er produsert. Formålet er å skape større bevissthet rundt varens totale kretsløp med økt fokus på transparente verdikjeder.

Anne Cecilie Rinde står bak klesmerket Vera & William, som i mange år har produsert delikate, bærekraftige og holdbare plagg av høy kvalitet. Fra høsten av vil plaggene være utstyrt med 'Smart Label', så du kan få informasjon om verdikjeden i produksjonen ved å scanne merkelappen med mobiltelefonen. NFC står for Near Field Communication, den kan raskt overføre mindre mengder informasjon via mobiltelefon. Vera & William har valgt å bruke NFC-teknologi til å formidle informasjon om produktets verdikjede til forbrukerne, og håper at dette kan være med på å skape mer bevisste forbrukere som stiller spørsmål om hvordan klærne er produsert. For det er mye av klesproduksjonen som skjer i en ukontrollert tekstilindustri i lavkostland, og det er vanskelig å vite hvilke miljøbelastninger et klesplagg har medført når man står i butikken.

Og Vera & William har ikke mye å skjule, alle ledd i produksjonen foregår i Slow-Fashion-Hubs i Nord-Italia, med anerkjente og sertifiserte leverandører. Det brukes bare rene råvarer av merino, silke, kasjmir og egyptiske bomull. Fibrene behandles skånsomt gjennom farging og spinning for å bevare sine naturlige egenskaper, styrke og spenst.

Anne Cecilie anbefaler sterkt bruk av naturfibre av miljø-

jøhensyn, da syntetiske fibre ikke brytes ned i naturen, slik organiske gjør. Syntetiske fibre avgir også mikroplast gjennom bruk og vask, som forurensner vann og jordsmonn, og hun minner om hvor viktig det er å kjøpe kvalitetsplagg, som kan vare lenge, så man slipper å kjøpe nytt. For, som hun sier, de mest etiske, miljøvennlige og økonomiske plagg er de som IKKE produseres, de man IKKE kjøper. Et godt miljøtiltak er å lære seg hvordan plaggene best kan vaskes og repareres, så de kan vare lenge.

VANT INTERNASJONAL PRIS FOR KLESDSIGN

Anne Cecilie har god grunn til å være fornøyd om dagen etter å ha vunnet førstepremien i klassen for klesdesign i International Design Award, som skal deles ut i Los Angeles i juni. Fra Tekstilforum gjengir vi: «Den årlige konkurransen hedrer designprofiler og kommende talenter i arkitektur, interiør- og produkt-, grafisk og motedesign på verdensbasis. Over 1000 kandidater fra 52 land er blitt vurdert. Juryens beslutning ble fattet etter en vurdering av design, kreativitet, brukervennlighet og innovasjon i Rindes prosjekt.»

Vi gratulerer Anne Cecilie Rinde med prisen!

✧ Vera & William er kunde i Cultura Bank

Nytt fra Cultura

Bli medeier i Cultura Bank

✍ BANKSJEF KJELL FREDRIK LØVOLD

Stadig flere slutter seg til Culturas idégrunnlag og måte å drive bank på, og banken vokser. Derfor inviteres det igjen til å investere i banken, og det er anledning til å tegne seg for kjøp av nye egenkapitalbevis frem til utgangen av august 2017.

Flere hundre personer og institusjoner eier allerede større eller mindre andeler av bankens egenkapital. Vi håper riktig mange gamle og nye kapitaleiere vil være med oss videre, og vi lover å gjøre vårt beste for å ivareta de grunnleggende verdiene i bankens videre utvikling. Økt egenkapital er en nødvendig betingelse for at banken skal kunne fortsette å øke sine utlån.

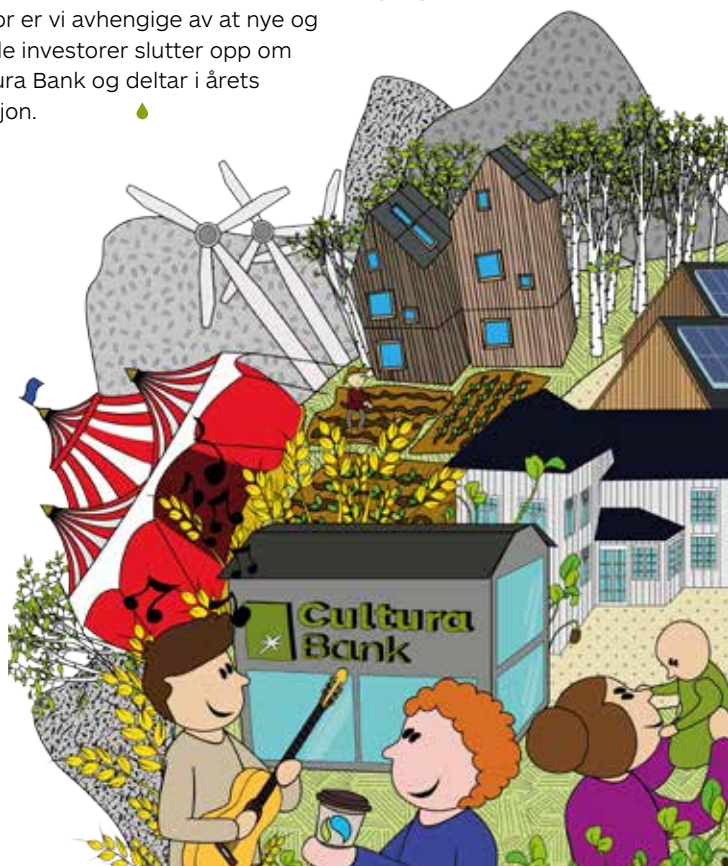
Cultura Sparebank fyller 20 år i år! Voksen, men ikke alderdomssvekket. Å omtale banken i slike menneskelige termer er ikke bare et forsøk på å være morsom. Banken ble grunnlagt av personer som var opptatt av menneskets relasjoner og utvikling og mener at det er relevant for hvordan en forretningsmessig virksomhet som en bank kan og bør drives. Culturas mest grunnleggende målsetting, bankens kjerneverdier, dreier seg om samfunnsmessige bidrag, sosialt og/eller miljømessig. En fremtredende statsleder har fått mye oppmerksomhet og kritikk for å understreke at han og hans egne må komme 'first'. Hvis Cultura virkeliggjør sine grunnverdier, skal ikke banken kunne utsettes for den samme kritikken.

Cultura har som målsetting å bidra til en bedre miljøtilstand og bedre samfunnsmessige forhold. Det er fordi kvaliteten i relasjonene mennesker i mellom, og også kvaliteten i relasjonen mellom mennesker og natur, anses som helt avgjørende. I Cultura kombineres disse kjerneverdiene med forståelse for at menneskelige samfunn også må være materielt produktive. Samfunnet må organiseres slik at livsnødvendigheter produseres i tilstrekkelig grad. For mennesker er mat, klær og husly livsnødvendigheter, men også kultur i vid forstand. Mennesker må produsere dette selv. Å få lov til å delta i produksjonslivet bidrar til å fylle livet med mening.

People, planet, prosperity er slagordet til Global Alliance for Banking on Values, et internasjonalt nettverk av finansinstitusjoner, som Cultura er en del av. Det kan kanskje

oversettes med mennesker, miljø og merverdi. Merverdi da forstått som produksjonsoverskudd, men ordenes rekkefølge er viktig. Merverdien er nødvendig og viktig, men må ikke få lov til å være den eneste forutsetningen. Det som dessverre ofte skjer er at produksjonsoverskuddet anses som det første og viktigste, mens de mellommenneskelige relasjonene og forholdet til naturmiljøet tillegges lite vekt, så lenge virksomheten holder seg innenfor lovens rammer. Ikke minst i finansnæringen er dette en utfordring. Penger ser pussig nok ut til å bli tillagt en verdi i seg selv. Når det skjer, er man på ville veier. Det særegne med Cultura er at det er en bank som ikke har som kjerneverdi å skape verdinøytralt overskudd målt i kroner. Formålet med Cultura Bank er først og fremst å finansiere prosjekter som ivaretar mennesker og miljø på en god måte, og samtidig skape tilstrekkelig overskudd til å gi grunnlag for bankens videre drift og vekst.

Bankens moderate overskudd gir likevel ikke nok ny egenkapital til å holde tritt med kundetilgangen, derfor er vi avhengige av at nye og gamle investorer slutter opp om Cultura Bank og deltar i årets emisjon.

Cultura medarrangør for BI-seminar om grønn vekst og innovasjon

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Det var fullt hus og venteliste på seminaret om grønn vekst og innovasjon, som fant sted på BI 11. mai. Cultura Bank var medarrangør sammen med BIs senter for grønn vekst, Abelia og YS-Parat. Primus motor for arrangementet var Per Espen Stoknes, fagansvarlig for masterprogrammet *Grønn vekst*.

På talelisten var representanter for forskere, næringsliv og politikere, og kronprinsen var til stede blant publikum på den sesjonen der representanter fra næringslivet presenterte sine bærekraftige løsninger – blant dem Cultura Bank, ved banksjef Kjell Fredrik Løvold.

Etter at Raymond Johansen hadde ønsket velkommen, fikk vi to gnistrende gode innlegg av Carlota Perez og Paul Hawken.

Carlota Perez ser for seg en digital, global og grønn framtid, der de skandinaviske landene kan være et testla-

boratorium for nye grønne løsninger og være ledende i å definere en smart grønn livsstil, som kan erstatte 'the American way of life'. Hun vil ha oss bort fra skremselspropaganda over i et positivt tenkesett, der vi går for de nye løsningene fordi vi ønsker det.

Paul Hawken fortalte om sitt bokprosjekt *The Drawdown Project*, der forskere fra hele verden og fra et mangfold av fagfelt kom med sine innspill til hvordan man kan redusere den globale oppvarmingen. Det har resultert i en bok med 100 praktiske løsninger. Han viste blant annet et bilde av kuer som gikk på stranden for å illustrere at kuer som spiste kelp hadde mindre utslipp av metan. Ellers merket jeg meg at de to tiltakene å gi jenter utdanning og gi opplæring i familieplanlegging, til sammen kom ut på topp, som det mest effektive tiltaket. Ganske overraskende – i hvert fall for meg.

Fra de norske forskningsmiljøene deltok professor Arild Vatn (NMBU) og professor Jørgen Randers (BI).

Det syntes å være bred enighet om at markedet ikke kan klare å løse miljøproblemene for oss, myndighetene må også bidra. Randers ga uttrykk for at de eneste politisk realiserbare løsningene i demokratiske, markedsstyrte systemer er forbud og subsidier, og at vi trenger en sterk stat.

I sesjonen der næringslivet presenterte sine prosjekter hadde 6 bedrifter fått 10 minutter hver til å presentere seg. Det var Lyse, eSmart, Otovo, Keep-It Technologies, Kebony og Cultura Bank. Det kan kanskje synes merkelig å presentere Cultura Bank blant disse teknologifokuserte bedriftene, men det er jo revolusjonerende nok det Cultura Bank gjør, å spørre en lånsøker om hva pengene skal brukes til og vurdere den samfunnsmessige effekten av prosjektet før vi går videre i saksbehandlingen.

Etter at alle prosjektene hadde presentert seg, fikk publikum lov til å stemme på hvilket firma de ville ha investert i, hvis de hadde 100 000 kroner og et 5–7 års perspektiv på investeringen. Avstemmingen ble vist på storskjerm, og det var spennende å se hvordan Cultura lå an. Vi knivete om topplasseringen med Keep-It Technologies, som har laget merkelapper for holdbarhetsdato som holder styr på tid og temperatur, slik at du kan se hvor mange dagers holdbarhet matvaren har igjen. Avhengig av forholdene under transport og oppbevaring kan du da få ganske store avvik fra den statiske holdbarhetsdatoen, som fastsettes på produksjonstidspunktet. Cultura vant knepent, med 29% mot Keep-it med 27%. Det lover godt for Cultura Banks emisjon!

Seminaret ble avsluttet med en sesjon om Grønn vekst som næringspolitikk for Norge. Her hadde vi blant annet forventet en duell mellom Jonas Gahr Støre og statsminister Erna Solberg, men Erna hadde meldt avbud dagen før – og da sendte også Jonas en erstatting. 🍀

HKH kronprins Haakon hilser på Per Espen Stoknes. I bakgrunnen i midten ser vi banksjef i Cultura Bank, Kjell Fredrik Løvold og Paul Hawken. Foto: Torbjørn Brovold, BI

Nytt om ansatte

Kari Schage er fra 1. april ansatt som ny kredittsjef i Cultura Bank og som leder for utlånsavdelingen. Hun har tidligere vært medlem av Culturas styre fra 2006 til 2009, og deretter Culturas styreleder frem til 2014. Kari er utdannet siviløkonom fra NHH og har lang erfaring fra bank. Hun har også tidligere blant annet vært daglig leder i Miljøstiftelsen Bellona.

I fritiden er sangglede i oratoriekorret Cæciliaforeningen en viktig hobby. Ellers er hun glad i sjø og fjell, og er glad i å reise og lese gode bøker.

Christine Elisabeth Praamsma er ansatt i økonomiavdelingen, der hun tidligere har arbeidet som vikar. Hun jobber med regnskap, analyse og offentlig rapportering. Hun har en mastergrad fra BI i strategi og en master fra Universitetet i Groningen (Nederland) i bedriftsøkonomi. Christine er opprinnelig fra Nederland.

I fritiden er hun gjerne på kajakk- eller fottur, hvis hun ikke jobber i kjøkkenhagen sin.

Nytt om tillitsvalgte

På forstanderskapsmøtet i mars ble Christian Dubrau og Randi Almås Welhaven gjenvalgt som representanter til styret, og Tor Henning Carlsen og Camilla Gjetnes ble gjenvalgt som varamedlemmer.

Nye styremedlemmer:

Alf Howlid er sivilarkitekt MNAL og seniorrådgiver i DOGA –Design og arkitektur Norge. Han er også gjestelærer ved lærerutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus, Høgskolen i Sørøst-Norge og i kunstdervisningen ved Steinerhøgskolen. Alf Howlid var ansatt i Norsk Form fra 1998, med arbeidsfelt arkitektur og skole. I tiden 1978–98 var han ansatt på Steinerskolen i Bærum, og fra 1995–97 styreleder i Forbundet Steinerskolene i Norge. Han er nå styreleder i Berle Antroposofisk Arbeidssenter. Alf Howlid har tidligere vært varamedlem til Cultura Banks styre.

Regine Andersen har vært ansatt som seniorforsker ved Fridtjof Nansens Institutt (FNI) siden 1995. Hun har doktorgrad i statsvitenskap og er spesialist på internasjonal forvaltning av plantegenetiske ressurser for mat og landbruk og gjennomføring av internasjonale avtaler på nasjonalt plan. I perioden 2013–2017 hadde hun permisjon fra FNI for å lede organisasjonen Oikos-Økologisk Norge, men er tilbake på FNI fra august 2017. Hun har vært styreleder i Regnskogfondet en rekke år.

Øyvind Vestre har økonomisk utdanning fra BI og en lang yrkeserfaring fra tilrettelegging og planlegging av uteområder for barn gjennom sitt eget firma, først som Vestre AS Løk og parkutstyr, senere som konsulentfirmaet Aktiv Arena. Han var meget aktivt med i arbeidet for å få etablert Cultura Bank, og han deltok også gjennom flere år i *Gruppen for økonomi og samarbeidsstudier* sammen med bl.a. Leif Holbæk Hanssen.

Valg av medlemmer til forstanderskapet

Frank Schmieman ble valgt som representant for egenkapitalbeviserne, der han representerer Camphill landsbystiftelse.

Lars Hektoen, tidligere banksjef i Cultura Bank, ble valgt som representant for innskyterne.

Ansatte i Cultura Bank

Vi forsøkte å samle alle ansatte til et gruppebilde – og klarte det nesten. Vi er for tiden i alt 18 ansatte i Cultura Bank, som utgjør i alt ca. 16,5 årsverk.

Forkortelse for arbeidsområder L: Låneavdelingen, D: Dagligbank, Ø: Økonomi/regnskap/ betalingsformidling, IM: IT og marked, C: Compliance, R: Risk manager

Christine Praamsma (Ø), Mie Tørmoe (D), Kari Schage (Leder L) og Thomas Emil Lie Karlsen (D) var ikke til stede da bildet ble tatt.

Fra venstre: Rune Horne (L), Mathias Bertram (L), Andreas Haugerud (D), Camilla Gjetnes (Leder D), Annette Larssen (D), Kjell Fredrik Løvold (banksjef), Torstein Dyrnes (Leder Ø), Jannike Østervold (Leder IM), Alice Nyamogo (Ø), Stian Torstenson (IM), Christina Andersson (C), Bjarne Hjertholm (L), Gro Sissel Taraldrud (L) og Arve Gjetnes (R). Foto: Herman Dreyer.

Møt Cultura Bank under Økouka

Også i år er Cultura Bank en av hovedsponsorene til Økouka, som går av stabelen siste uke i september. Cultura innleder Økouka med å markere sitt 20 års jubileum på Vipps 23. september, der du får møte et utvalg av Kulturakunder med markedsboder og underholdning fra scenen – se side 35.

Nytt om våre kunder

NYTT VEGANSPISESTED I TRONDHEIM

Per Viderup, forfatter av kokeboken *Belg selv*, som vi tidligere har presentert med hans Falafel-truck har nå åpnet et nytt veganspisested på Leüthenhaven Trondheim. På menyen har han selv sagt fortsatt falafler, men også hummus og ovnsbakte grønnsaker.

NYHETER FRA GODT BRØD

Nå kan du få kjøpt bakevarer fra Godt Brød på Os. Spisestedet Havnechefen, som serverer kortreist økologisk mat, har valgt å hente sine bakevarer fra Godt Brød i Bergen. I utgangspunktet hadde Godt Brød bare utsalgssteder som bakte selv, men det siste året har de også fått noen utsalgssteder som ikke baker selv.

Visste du at Godt Brød laget app for sine bakekompiser? Den fungerer både som klippekort for brød, boller og kaffe, og som lettvin betalingsmiddel, hvis du har fylt den opp med penger i bankterminalen hos Godt Brød. Når dette skrives er appen kun tilgjengelig for iPhone, men Godt Brød sier at de jobber med saken. www.godtbrod.no

Foto: Godt Brød

På fortellerverksted med World Wide Narrative

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Fortellerverkstedet ble arrangert i forbindelse med at Cultura Bank fyller 20 år i år. Vi ønsket å fortelle noe biter av historien om Cultura Bank slik den blir oppfattet gjennom øynene til dem som har en relasjon til banken. Blant deltakerne var representanter for både kunder, eiere og ansatte.

Merete Grimeland og Therese Byhring i World Wide Narrative vet hvordan de skal få folk til å fortelle en historie. Rundt 500 personer har de hatt på verksted, og resultatet er blitt like mange digitale historier – små fortellinger på 1–2 minutter, der forfatteren leser sin egen tekst og illustrerer den med foto, tegninger eller video. Noen historier blir laget for intern bruk i bedrifter, andre kanskje for å hjelpe deltakerne med å bearbeide vanskelige opplevelser, mens på Cultura Banks fortellerverksted var vi ute etter å lage fortellinger som kunne formidle noe av Cultura Banks egenart og hvorfor mennesker velger å knytte seg til Cultura Bank.

Dag 1

Kanskje var det ikke bare meg som kom til første verkstedsdag med noen sommerfugler i magen. Jeg visste ikke om jeg hadde noen historie å fortelle, jeg følte meg ikke spesielt kreativ, kanskje jeg heller burde ha brukt dagen til noe annet ... Prestasjonsangsten var i stigende fase da Merete og Therese satte i gang. Heldigvis vet de hvordan de skal skape en positiv og trygg stemning, og ved at de ga oss faste og ganske stren-

ge rammer å arbeide innenfor, klarte alle vi som deltok begge dager å komme i mål med hver vår historie. Selv om meningen var at vi skulle ende opp med hver vår digitale historie, var redskapene den første kursdagen bare papir og blyant. Supergode blyanter av merket Palomino (For blyantnerder: En limited edition Blackwing 1138, Sci-fi blyanten) og en spesiallaget verkstedsmanual, som inneholdt beskrivelse av alle fasene vi skulle gjennom.

Vi startet først med frie assosiasjoner rundt temaet, før vi valgte ut hver vår idé som vi skulle gå videre med. Så

var det to omganger med 10-minutters skriverunder, hvor blyanten ikke fikk lov til å forlate papiret. Innimellom rundene leste vi høyt for hverandre og ga hverandre tilbakemeldinger. Vi tigget oss til noen ekstra minutter og skrev så hardt at blyantene måtte spisses stadig vekk. Alle historiene ble totalt forskjellige. Merete og Therese ga gode tips og tilbakemeldinger for å hjelpe oss videre, og nøkkelen for min del ble å forenkle og stryke for at innholdet skulle bli tilpasset tidsrammen. Og etter at jeg syntes jeg var ferdig, måtte jeg stryke enda $\frac{1}{3}$ for å få det ned på en aksep-

Digital fortelling i prosess – dreieboken blir laget med papir og blyant.

Midtveis i dag to er stemningen god. Fra venstre bak: Therese Byhring, Christine Bakke Kjøsterud, Jannike Østervold, Kjersti Lie Holtar, Thomas Emil Lie Karlsen. Foran, fra venstre: Annette Dyvi og Merete Grimeland.

tabel tid. Etter den tredje skriverunden laget vi dreiebok, der vi skisserte opp hva slags illustrasjoner vi kunne tenkte oss til de enkelte delene av teksten.

Vi fikk mange gode tips om å lage innhold for nettpublisering. Seerne på nettet er utålmodige. Du har ikke mange sekundene på deg til å fange oppmerksomheten på internett. Er det en kjedelig start, så hjelper det ikke om de gode og morsomme poengene står i kø etterpå, for da har publikum surfet videre til et mer interessant sted. Da er det en dårlig ide å begynne med bilde av logoen.

Masete musikk er heller ikke smart, det er viktig at seeren oppfatter det som blir sagt. Og vær forsiktig med lydeffekter, de må ikke stjele oppmerksomheten fra historien. Et annet råd var å holde seg til samme illustrasjonsstil gjennom hele historien. Eller hvis vi valgte å bryte med stilen, så skulle det være et poeng med det – som for eksempel at du velger å vise noe fra fortiden i svart-hvitt og bruker farger på resten.

Det er viktig å ha styr på opphavsrettigheter når du skal legge ut noe på nettet, og vi fikk råd om bare å bruke

bilder som vi hadde tatt selv eller egne tegninger. Og sist, men ikke minst, spørre om lov før vi publiserer bilder av andre mennesker.

Dag 2

Ideelt sett skulle vi nå ha stilt med hver vår ferdige tekst og ferdige illustrasjoner, men det manglet fremdeles en del på det for flere av oss. Med gode råd fra Therese og Merete fant vi

likevel frem til løsningsforslag både til tekster og illustrasjoner. De som ennå ikke hadde ferdige bilder, tok bilder av dreieboken og la inn i redigeringsprogrammet, så kunne vi senere bytte dem ut med de virkelige illustrasjonene. Det ble arbeidet intenst. Heldigvis var det enda noen timer å gjøre på. Etter hvert som vi ble ferdige med tekstene våre, gikk vi en av gangen inn i et av Culturas mini-møterom, der gulvet og den ene vegg er dekket av teppe. Det ga gode forhold for lydopptak. For sikkerhets skyld hadde Merete tatt med seg en gammel anorakk, som det gikk an å ta over hodet hvis det likevel ble for mye romklang. Men vi klarte oss uten anorakken. Når både bilder og lyd var lagt inn i redigeringsprogrammet, startet arbeidet med selve redigeringen, slik at bildeskiftene skulle komme på de riktige stedene i teksten. De fleste av oss brukte programmet iMovie på iPad eller Mac, og det viste seg å være et enkelt og effektivt redigeringsverktøy til vårt formål.

På slutten av dagen hadde vi invitert Culturas ansatte til premiere på våre digitale historier, og det var fint med en tidsfrist for når vi måtte være ferdige, ellers hadde vi nok ikke klart å være så effektive. Det var spennende å se hvordan de forskjellige historiene hadde utviklet seg fra de aller første idé-frøene og blitt klare og sterke og personlige i uttrykket. 🔥

Filmene blir publisert på www.cultura.no/digital-fortelling.

Om World Wide Narrative

World Wide Narrative, Oslobasert sosialentreprenør, består av Merete Grimeland og Therese Byhring. De jobber med metoden digitale fortellinger for å løfte frem viktige stemmer i samfunnet. De arrangerer tilpassede verksteder for grupper, og du kan også melde deg på verksted som enkeltperson for å lære deg metoden. www.worldwidenarrative.no

✳ World Wide Narrative er kunde i Cultura Bank

Økonomer med vekt på miljø og samfunnsansvar

Naomi Klein

✍ PROFESSOR OVE JAKOBSEN, SENTER FOR ØKOLOGISK ØKONOMI OG ETIKK, NORD UNIVERSITET

Naomi Klein har med sine kritiske analyser av dagens dominerende økonomiske system gitt en relevant og interessant begrunnelse for hvorfor vi trenger en ny økonomi.

Klein er (betinget) optimist fordi hun mener at finanskriser, klimakrisen og fattigdomskrisen kan gi den kraften som er nødvendig for å gjennomføre de nødvendige økonomiske og politiske endringene. I tillegg til vilje og evne til endring er det i følge Klein viktig at vi har tydelige visjoner om hvilken retning utviklingen skal gå. Hun hevder blant annet at løsningen på finans- og klimakrisen krever et økonomisk system forankret i rettferdighet og reelt demokrati.

NO LOGO

I *No Logo* undersøkte Naomi Klein hvordan moderne markedsføring virker inn på enkeltmennesker og kultur. Bevisst og utspekulert påvirkning av menneskers holdninger og verdier fører på den ene siden til en mer materialistisk og egosentrisk kultur. På den andre siden har aggressiv markedsføring bidratt til å skape en sterk motstandsbevegelse, særlig blant ungdom. Klein viser til at studenter er svært kritiske til at reklamen trenger seg inn på universitetene; i kafeteriaer, fellesrom og auditorier, lesesaler og til og med på toalettene. De liker ikke at universitetene ligner mer og mer på kommersielle markeds plasser.

Klein dokumenterer gjennom en rekke eksempler at den globaliserte økonomien bidrar til at mennesker over hele verden blir offer for kommersialisering og overflatiske verdier. «De multinasjonale selskapene kan snakke om mangfold, men det synlige resultatet av deres handlinger er en hær av tenåringskloner som marsjerer – i 'uniform' (...) inn på det globale kjøpesenteret» Kulturell egenverdi blir erstattet med instrumentelle forbrukerverdier definert av Levis, Nike og McDonalds.

Klein gir i tillegg til en velbegrunnet kritikk av dagens globaliserte økonomi en interessant analyse av en gryende enighet om et alternativ der gjennomgangstemaet er en grunnleggende tro på selvbestemmelse og mangfold; «kulturelt mangfold, biologisk mangfold og (...) politisk mangfold».

SJOKKDOKTRINEN

I *Sjokkdoktrinen*, går Klein videre og viser hvordan markedsøkonomien forankret i Milton Friedmans ekstreme markeds-

liberalisme har påvirket utviklingen i en rekke land. Friedmans råd var å innføre raske og ugjenkallelige forandringer i etterkant av kriser (sjokkterapi). I følge Klein lærte Friedman hvordan man kan utnytte en krise til å gjennomføre dyptgripende endringer i det økonomiske systemet den gang han fungerte som rådgiver for general Pinochet. Klein viser til at sjokkterapi ble brukt i Chile (hyperinflasjon) under Pinochet, i Russland (oppløsning av Sovjetunionen) under Jeltsin og i England (Falklands krigen) under Thatcher.

Klein beskriver og klargjør hvorfor omfattende økonomiske endringer ofte kommer i sjokkbølgene etter dramatiske hendelser som naturkatastrofer, finanskrakk eller politiske om-

veltninger. Hun antyder at slike sjokk kan være planlagt og at de ofte inngår i bevisste strategier. I *Sjokkdoktrinen* sannsynliggjør Klein hvordan Friedmans tilhengere har initiert 'terrible shocks' for å gjennomføre omfattende forandringer som; «skattenedsettelse, frihandel, privatisering av offentlige tjenester, reduksjon av sosiale utgifter og deregulering». Hun påviser også at næringslivsinteresser systematisk har utnyttet krisene til å gjennomføre en poli-

tikk som sikrer interessene til en liten rik elite. Som eksempel nevner hun at toppsjefer i USA tjente 43 ganger så mye som den gjennomsnittlige arbeider i 1980. I 2005 tjente de, etter Reagans sjokkterapi, 411 ganger så mye. Naomi Klein viser i avslutningskapitlet at den allmenne misnøyen som fulgte sjokkterapien har bidratt til en kraftig motreaksjon i mange land. Friedmans sentrale påstand om at frihet og kapitalisme er deler av samme udelelige prosjekt er erstattet med et krav om mer demokrati og mer kontroll med markedet.

Litteratur

Klein, Naomi

No Logo: Med logoterroristene i sikte (2000), Forlaget Oktober

Klein, Naomi

Sjokkdoktrinen: Katastrofekapitalismens fremmarsj (2007) Forlaget Oktober

Klein, Naomi

Dette forandrer alt: Kapitalismen mot klimaet (2014), Forlaget Oktober E-bok

Biografi

Naomi Klein er født 8. mai 1970 i Montréal, Quebec, Canada. Hun er journalist og forfatter. Hun har vunnet en rekke priser for sine bøker og artikler der hun retter et kritisk søkelys mot vestlig økonomi og kultur. De mest kjente er; *No Logo: Taking Aim at the Brand Bullies*

(2000). *The Shock Doctrine: The Rise of Disaster Capitalism* (2007) og *This Changes Everything: Capitalism vs The Climate* (2014). For *This Changes Everything* fikk hun Hilary Weston prisen for beste Nonfiction i 2014. I 2016 mottok hun Sydney Peace Prize for arbeidet med å avdekke de strukturelle årsakene bak klimakrisen. Hun har publishert artikler i *The New York Times*, *The New Yorker*, *The Boston Globe*, *The Guardian*, *the London Review of Books* og *Le Monde*. Klein er også en innflytelsesrik aktivist. Hun har inspirert utallige organisasjoner og enkeltmennesker som arbeider mot klima endringer.

DETTE FORANDRER ALT

Dette forandrer alt gir en utførlig forklaring på hvordan ny-liberalistisk markedsfundamentalisme blokkerer for endringer som er nødvendige for å løse klimakrisen og mange av de andre alvorlige miljøproblemene vi står overfor. Naomi Klein viser at dagens økonomiske system er innrettet slik at kriser av ulike slag åpner for nye markeder som de multinasjonale bedriftene kan profitere på. Nye forretningsområder påvirker i neste omgang forbrukernes preferanser slik at de tilpasser seg klimaforandringene. «I tillegg til stigende etterspørsel etter menn med våpen skaper tørke og flom en masse andre forretningsmuligheter».

Dersom det skal være mulig å gjennomføre de endringene som kreves, argumenterer Klein for at det er nødvendig å utvikle visjonære alternativer kombinert med konkrete planer for hvordan endringene skal omsettes til praksis. Klein mener at den eneste muligheten for et nødvendig skifte er et omfattende engasjement bottom-up. Men fordi dette utgjør en trussel mot den politiske, økonomiske og mediakontrollerende makteliten vil de mobilisere for å forhindre systemiske endringer som er i strid med deres interesser.

Klein påpeker på et mer generelt grunnlag at markedsfundamentalismen alltid systematisk har sabotert alle felles bestrebelser på å forhindre menneskeskapte klimaendringer. Den globaliserte økonomien som har gitt de multinasjonale bedriftene fritt spillerom for å utnytte billig arbeidskraft og manglende miljølovgivning, er en viktig del av årsaken bak

den globale oppvarmingen. I fattige land spør lokalbefolkningen hvordan det kan være lovlig å fylle luften med giftige kjemikalier der barna leker. Og hvordan er det mulig at myndighetene setter landets eget politi inn mot mennesker som demonstrerer for å beskytte sine familier? Klein konkluderer med at det dominerende økonomiske system «er i krig med mange av livsformene på jorden, blant dem mennesket selv».

For å skape et harmonisk samspill mellom mennesker og natur er det nødvendig med et skifte i virkelighetsoppfatning fra å betrakte hverandre som konkurrenter og fiender til at alle samarbeider om å finne løsninger. En slik endring vil utfordre den dypt forankrede ideen om 'ekstraktivisme' der mennesket har rett til å utnytte naturen til egen fordel.

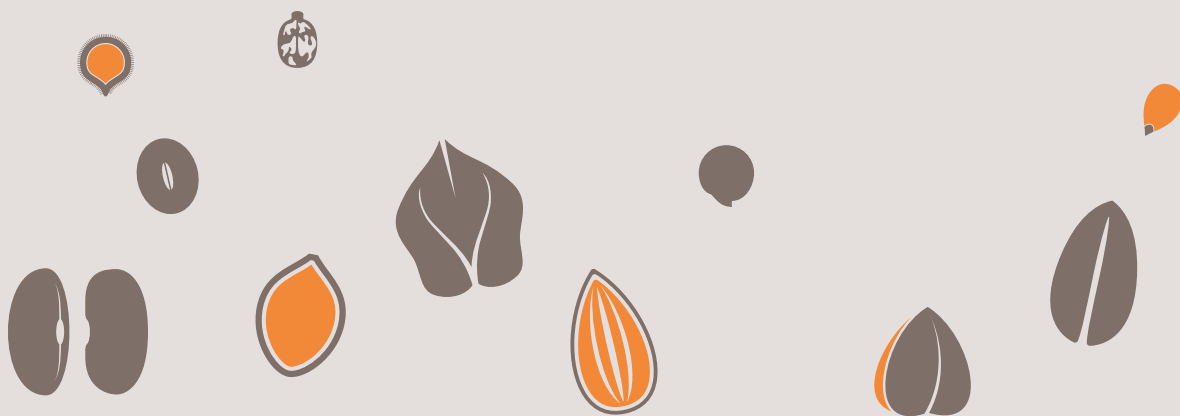
Den moderate linjen som mange miljøorganisasjoner følger har ikke ført frem. Det er ikke tilstrekkelig å innføre skatter på CO₂ eller å forhindre bygging av rørledninger for olje og gass. Det er nødvendig å gå til de underliggende årsakene som Klein mener er knyttet til myten om at menneskene er satt til å dominere og kontrollere utømmelige naturressurser. «Det er først når vi har kvittet oss med de forskjellige variantene av ønsketenkning, at vi vil være klare til å legge ekstraktivismen bak oss og bygge opp det samfunnet vi trenger innenfor de begrensningene vi har».

LØSNINGER

Tiltroen til hva teknologiske undre og velgjørende milliardærer kan utrette er på retur, og vi trenger et nytt økonomisk system. Det er «bare massive samfunnsbevegelser som kan redde oss nå, for vi vet i hvilken retning det nåværende systemet – hvis det får lov å fortsette uhindret – er på vei». I stedet for å snakke om 'resilience', som Klein oppfatter som et svært passivt begrep, bruker hun 'regenerative' prosesser som betegnelse på en mer aktiv tilnærming der vi blir deltakere i naturens kreative livsprosesser.

Det innebærer blant annet at gigantiske 'grønne' industriprosjekter erstattes av mange integrerte småskala tiltak. En del av begrunnelsen for småskala løsninger er at skadene ikke blir så alvorlige dersom noe skulle slå feil. Som eksempler nevner Klein økende fokus på at maten skal dyrkes gjennom metoder som tar vare på jordens fruktbarhet, utvikling av småskalteknologi som gjør det mulig å utnytte sol, vind og bølgekraft, og etablering av effektive gjenvinnings-systemer for blant annet metaller, glass, plast og papir.

Derfor er det viktig at vi utvikler visjoner om fremtiden som viser til løsninger, som selv om de i dag kan virke urealistiske, trekker oss i riktig retning. En slik prosess krever både kreativitet og mot fordi den nødvendigvis strider mot etablerte tankemønstre og aktuell politikk. Det vi trenger er en organisk økonomi der mennesker og natur ikke reduseres til økonomiske ressurser. I stedet for å basere beslutninger om fremtiden på pragmatiske nytte-kost analyser mener Klein at vi må legge etiske prinsipper for rettferdighet, medansvar, likhet, gjensidighet og respekt for naturens egenverdi til grunn for alle økonomisk virksomhet. I følge Naomi Klein er de nye strukturene allerede under utvikling, samarbeidende nettverk, bondens marked og sosiale banker er eksempler på at det nytter å arbeide mot den oppløsningen som følger i post-modernismens kjølvann.

De vil bevare mangfoldet

Ny forening for frø-samlere i Norge

KVANN er en interesseorganisasjon som har til formål å fremme bærekraftig bruk av plantemangfold til privat hobbyavl i Norge.

Den har allerede over 200 medlemmer, og ambisjonen er at den etterhvert skal ivareta arbeidet som de ulike planteklubbene har drevet med fram til nå.

Foreningen skal virke over hele landet, og arbeidet skal være basert på frivillig, og i hovedsak ubetalt innsats. Leder av foreningen er Stephen Barstow, blant annet kjent for sin bok *Around the world in 80 plants*, som vi tidligere har omtalt i Pengevirke 1/2015. Som et eksempel på foreningens aktiviteter kan vi nevne at KVANN i år i samarbeid med Norsk genressurssenter har organisert

bestilling av historiske potetsorter til privat hobby-avl.

KVANN utgir et årbok med alle plantene og frø som foreningens medlemmer deler. Medlemmer tar da selv kontakt med hverandre og ber om å få tilsendt frø. På denne måten ivaretar de et mangfold av kultivarer og nytteplanter som ofte ikke er tilgjengelig kommersielt. Mange av disse planter er sjeldne nytteplanter som få har hørt om, men som har en lang tradisjon, såkalte Planteavren planter.

Foreningen ble stiftet i 2016, under navnet **Norwegian Seed Savers**. På sitt første årsmøte i april 2017 fikk foreningen også sitt norske navn – **KVANN** (Kunnskap og Vern av Nytteplanter i Norge).

Deltakere på årsmøtet til KVANN: Bakerst rekke, fra venstre: Kaj Åsmund Elias Sanden, Lisbeth Svendsen, Stephen Barstow, Susanne Friis Pedersen, Kjell Hødnebo, Bernhard Askedalen, Andrew Mc Million, Berit Borte.

Foran, fra venstre: Ane Mari Aakernes, Elin Tyse og Lone Dybdal.

Medlemskap koster kr 200 pr. år, og du finner innmeldingsskjema på
www.norwegianseedsavers.no

Farvel, ting

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Danshari er et japansk ord, som betyr noe sånt som å kvitte seg med unødvendige eiendeler.

Det kommer en bølge av enkelhet fra Japan – ikke før har vi ryddet oss gjennom klesskap og bokhyller inspirert av Marie Kondos *Magisk oppryddning*, så dukker *farvel ting*

av Fumio Sasaki opp, en håndbok i kunsten å bli lykkelig med færre ting. Hans personlige historie er en integrert del av boken. Han har gått fra å være en vanlig fyr med mange ting i en trang og rotete

leilighet, til å bli en minimalist, som har akkurat det han trenger i et rent og ryddig hjem, som nå kjennes romslig etter at alt det overflødig er borte. Han viser oss før- og etter bilder fra leiligheten sin.

Jeg tenker at han er ekstrem, dette er ikke noe for oss vanlige mennesker,

men samtidig er mye av det han skriver veldig tiltrekkende – som det at han sparer mye tid på å slippe å lete etter ting. Han forteller at han kunne pakke alle sine eiendeler i løpet av en halvtime sist han flyttet! Han sparer også tid på mindre shopping og mindre husarbeid.

Den teknologiske utviklingen har gjort det lettere å bli minimalist – smarttelefon og PC/Mac gjør at du kan ta bilder, se filmer, høre på musikk og lese bøker, og nye former for deling gjør at man ikke nødvendigvis behøver å eie en ting for å bruke den (som bildeling).

Et hovedkapittel i boken er 55

tips for å bli kvitt tingene for godt. Her er mange gode ideer å hente. Boken inneholder også eksempler med bilder fra ekte minimalist hjem og en kuriositet – bilder av innholdet i sekken til globe-trotteren Kouta Ito, som reiser rundt i hele verden bare med en ryggsekk og skaper musikk på sin MacBook Pro. Dette er folk som har løpt linen helt ut. Null rot.

Minimalister er personer som kvitter seg med unødvendige ting for å gi plass til de viktige tingene, konkluderer Fumio Sasaki. Og jeg lar meg inspirere et stykke på vei – får lyst til å gå hjem og skape litt mer luft og rom i krokene. ♦

”
Jeg tenker at han er ekstrem, dette er ikke noe for oss vanlige mennesker, men samtidig er mye av det han skriver veldig tiltrekkende

Fumio Sasaki
farvel, ting
Pantagruel forlag AS 2017
ISBN 9788279008354

Skattesnyterparadis

✍ ARNE ØGAARD

Vi vet at rike mennesker og store bedrifter unndrar enorme beløp fra skattlegging ved å plassere dem i såkalte skatteparadis. Det dreier seg ofte om små land med høy grad av hemmelighet. Penger som skulle bidratt til offentlig velferd, til skoler, sykehus og kulturutvikling blir på denne måten stjålet fra fellesskapet.

Men hva skjer egentlig med pengene som plasseres i slike land? I de mange avisoppslagene har det ofte vært uklart hva som egentlig foregår. Gabriel Zucmans bok *Skjult innsikt* gir konkret innsikt i skatteparadisenes daglige praksis. Zucman vet ikke sikkert hvor mye penger som forsvinner inn i denne tvilsomme delen av økonomien, men han beskriver sine beregningsme-

toder. Ut fra disse er omtrent 10% av kapitalen i Europa plassert i slike land, det dreier seg om 2,6 billioner \$, men på verdensbasis er beløpet 7,6 billioner. Det totale tapte skattebeløpet er 190 milliarder \$. Spesielt urovekkende er det at det forsvinner mer penger fra Afrika enn fra USA.

Sveits har en lang tradisjon med å hjelpe folk med å unndra skatt, og sveitsiske banker har også styringen på mye av det som skjer i fjerntliggende små øysamfunn. I følge Zucman kan man ikke stole på sveitsiske banker. Når Sveits blir pålagt å oppgi hva enkeltpersoner har innestående i deres banker, viser det seg at mange av innskuddene ikke fremkommer fordi de er skjult i stiftelser og stråselskaper. Forsøk på å stoppe skatteparadisene ender ofte med fantasifulle tiltak med nye former for svindel. EU prøver å forhindre denne typen virksomhet, men har et problem med Luxembourg, som er et av de opprinnelige EU-landene.

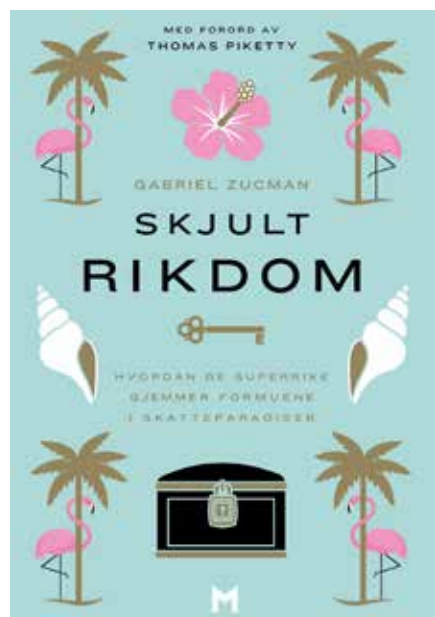
Zucman drøfter ulike tiltak som kan stoppe denne tvilsomme virksomheten. Han drøfter alt fra sanksjoner mot skatteparadisene til internasjonale registre over hvilke personer som eier aksjer og obligasjoner. Skal det være mulig å gjøre noe med dette store problemet trengs det større grad av innsikt og

internasjonalt samarbeid. Det trengs også nye former for beskatning av multinasjonale selskaper. Selv om mye av innholdet i boken er av bankteknisk

karakter, er denne lett å lese, og den gir verdifull innsikt. Men som all god innsikt kan den selvsagt misbrukes. La oss si at du driver et selskap i USA. Samtidig oppretter du et stråselskap på Caymanøyene eller et annet sted hvor det er liten 'interesse'

for hvem som egentlig eier selskaper. Dette stråselskapet oppretter en konto i Sveits og sender deg en regning på 10 millioner for konsulent tjenester. Du kan dermed betale dette beløpet til din egen konto i Sveits. På denne måten slipper du inntektsskatt, og i Sveits investeres disse pengene i finansmarkedet hvor du kan tjene på både utbytte og kursstigning. Slike eksempler gjør det lett å forstå hvorfor de rike lett blir rikere og hvorfor andre velger transparente banker, som Cultura Bank.

”
Sveits har en lang tradisjon med å hjelpe folk med å unndra skatt, og sveitsiske banker har også styringen på mye av det som skjer i fjerntliggende små øysamfunn.

Gabriel Zucman
Skjult rikdom

Hvordan de superrike gjemmer formuene i skatteparadis.
Forlaget Manifest 2017

En økonomisk vekker

✍ ARNE ØGAARD

Vi trenger ikke gode økonomer for å drive god økonomisk politikk.

Dette er en av påstandene til den sør-koreanske samfunnsøkonomen Ha-Joon Chang. I sin analyse og kritikk av dagens frimarkedsøkonomi begrunner han påstanden med at de som ledet den økonomiske utviklingen i Japan og Sør-Korea var jurister, mens de tilsvarende lederne i Kina og Taiwan var ingeniører. I Sør-Amerika gikk det langt dårligere

der utviklingen ble ledet av høyt skolerte økonomer fra Chicago-skolen. Men Chang understreker at det også finnes økonomer som det er verdt å lytte til, som Joseph Stiglitz og Amartya Sen. I en skeptisk kommentar til sitt eget fag skriver han: 95% av samfunnsøkonomi er sunn fornuft gjort komplisert.

I Norge er vi på full fart inn i en ny valgkamp, og politikerne sparer hverken

påstander eller løfter. Ved å lese 23 ting de ikke forteller deg om kapitalismen vil du være godt forberedt til å gjennomskue frasene og til å stille relevante spørsmål. Denne boka er skrevet i et enkelt og klart språk og har mange gode eksempler som gir gode innblikk i 23 aspekter av vårt økonomiske system.

”

I Norge er vi på full fart inn i en ny valgkamp, og politikerne sparer hverken på påstander eller løfter.

Tanken er ikke å oppmuntre til revolusjonære endringer, men å bidra til korrigerende reformer og oppløsning av dogmer. Chang tar tak i illusjonen om at det finnes et fritt marked som kan styre seg

selv, og han påpeker at vi må bort fra forestillingen om at bedriftens hensikt er å skaffe størst mulig utbytte til aksjonærene. Han går løs på styring ut fra inflasjonsmål, amerikanske lederlønninger og forestillingen om at vi kan utdanne oss til økonomisk vekst. Han er ikke engstelig for en stor offentlig sektor og statlige initiativ, men ser derimot at finansmarkedene trenger en sterkere styring. Vi må innse at vår velstand ikke skyldes vår egen dyktighet, men strukturer som er bygget opp gjennom lang tid. Afrika har en helt annen historie hvor det ikke er blitt bygget opp slike strukturer, slik at de fleste moderne afrikanere vil ha langt mindre muligheter til å arbeide seg fram til den velstanden som for oss er en selvfølge.

Han begrunner også hvorfor vaskemaskinen har forandret verden mer enn internett.

I drøftingen av de 32 forholdene er han balansert, humoristisk og trekker inn mange ulike eksempler og aspekter. Ikke dermed sagt at alle aspekter og synspunkter kommer fram, men denne boka er et godt utgangspunkt for selvstendig tenkning. Chang går ikke spesielt grundig inn på de økologiske problemene ved høy forbruksvekst og hvordan vi skal kunne løse disse, men han har ideer om hva som skal til for å få til en mer rettferdig og velfungerende økonomi.

Ha-Joon Chang
23 ting de ikke forteller deg om kapitalismen
Solum/ Bokvennen 2017
ISBN: 9788256019472

Intuitiv medisin

✍ ARNE ØGAARD

Ved hjelp av moderne naturvitenskap er det blitt gjort store medisinske fremskritt innen diagnostisering, kirurgi, kreftbehandling, stamcellebehandling og mange andre områder som daglig redder menneskeliv. En antroposofisk lege må være fullt utdannet på dette feltet og står fritt til å benytte de metodene han mener er relevante. Samtidig søker denne legen et større perspektiv enn det vi finner i dagens naturvitenskapelige verdensbilde.

I den vanlige medisinen prøver man å finne presise kriterier for beskrivelse av sykdommer, for så å finne behandlingsformer som kurerer alle med den aktuelle sykdommen. Arbeider en ut fra et antroposofisk perspektiv er målsettingen å se det spesielle i hver enkelt pasient og finne den riktige behandlingen

for dette individet. En slik behandlingsform egner seg ikke for dobbeltblinde studier, og det er derfor vanskelig å bevise dens virkning ut fra dagens krav til vitenskapelig metode. En antroposofisk lege må være en kunstner som i størst mulig grad prøver å understøtte menneskets egen selvhelbredelseskraft. Prof. Dr Volker Fintelmann har arbeidet som lege gjennom et langt liv og har hatt flere betydningsfulle verv. I boka *Intuitiv medisin – Antroposofisk medisin i praksis*, skriver han ut fra egen erfaring og omfattende studier. I Tyskland er boka utgitt i flere opplag, og den er oversatt til flere språk.

Boka kan grovt deles i to deler, en som med letthet kan leses av allment interesserte og en som er beregnet på mennesker som arbeider i det medisinske feltet. Men dette er ingen lærebok for sykepleiere eller leger og heller ingen selvhjelpsbok for folk som vil prøve å helbrede seg selv. Det er først og fremst en bok som gir en viss innsikt i hva antroposofien kan tilføre medisinen.

De allmenne kapitlene som innleder og avslutter boka, begynner med en innføring i medisinen historie. Her ser vi at det tidlig oppstår et skille mellom Virchow, som prøver å forstå mennesket ut fra cellen, og Carl Gustav Carus, som

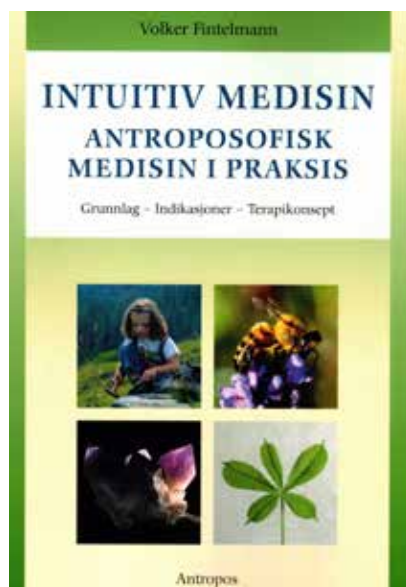
hadde en mer helhetlig tilnærming til mennesket. Virchows metode med å forklare alt ut fra minstedeler er blitt videreført i moderne molekylærtenkning,

mens Rudolf Steiner kan sees som en videreføring av Carus. Fintelmanns videre kapitler om erkjennelsesteoretiske spørsmål og det antroposofiske menneskebildet gir glimrende innføringer i disse komplekse temaene. Det samme gjelder de avslut-

tende kapitlene om fremtidsaspekter for medisinen.

De detaljerte kapitlene om sykdomslære og ulike behandlingsformer krever medisinske forkunnskaper og er en krevende øvelse i å bevisstgjøre og leve seg inn i komplekse prosesser. En aner i det minste hvilke utfordringer en antroposofisk lege må arbeide med. Denne boka inngir stor respekt for dem som begir seg inn i dette utfordrende arbeidsfeltet, og mitt håp er at den kan bidra til å bringe denne respekten ut til offentligheten.

”
Virchows metode med å forklare alt ut fra minstedeler er blitt videreført i moderne molekylærtenkning, mens Rudolf Steiner kan sees som en videreføring av Carus.

Volker Fintelmann
Intuitiv medisin
Antroposofisk medisin i praksis
Antropos forlag 2017

Ungdomskilden – har Audun Myskja funnet den?

✍ JANNIKE ØSTERVOLD

Det er ikke mye magi i boken til Audun Myskja. Dette er det motsatte av vidunderkurer, som lover at du skal bli 10 år yngre på 10 uker. Hans versjon av ungdomskilden er råd om gode valg for livet. Hans perspektiv er ikke at vi skal kjempe mot aldringen, men at vi skal eldes med så god livskvalitet som mulig. Noen av rådene er så enkle at de føles opplagte, men de er ikke mindre viktige av den grunn.

Det viktigste for helse over tid er at du holder deg aktiv, skriver han. Med dette menes ikke bare fysisk aktivitet, men det å være engasjert og sosial, for eksempel være med i en lesesirkel, være interessert i barnebarna, være nysgjerrig på sine omgivelser og bevege seg ut av komfortsonen.

Myskja er ikke opptatt av kosttilskudd, men gir råd om gunstige stoffer som finnes i vanlig mat. Igjen er hovedbudskapet veldig enkelt, det kan oppsummeres i et sitat fra Michael Pollan: «Spis mat. Ikke for mye. Mest planter». Han er ikke tilhenger av fettfattig kost, men er opptatt av at vi velger riktig sort fett, så vi kan få fettsyrer av høy kvalitet og riktig balanse mellom Omega 3, 6 og 9. Ellers finner du

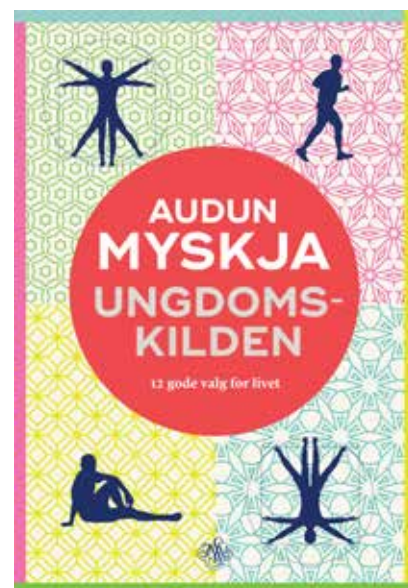
”
Styrketrening er bra, men det er også viktig å trene bevegelse. Myskja har forslag til et 5-minutters daglig program som kombinerer både styrke og bevegelse. Boken har også et tillegg med bilder og forklaringer av flere fysiske øvelser, med tydelig inspirasjon fra yoga.

blant annet en oversikt over matvarer som virker forebyggende mot betennelse.

Stressmestring og det å få nok hvile understrekes som viktige helsefremmende faktorer.

Fysisk sett er det mulig å snu forfall ved å begynne å trene, uansett alder. Styrketrening er bra, men det er også viktig å trene bevegelse. Myskja har forslag til et 5-minutters daglig program som kombinerer både styrke og bevegelse. Boken har også et tillegg med bilder og forklaringer av flere fysiske øvelser, med tydelig inspirasjon fra yoga.

En interessant detalj i boken er be-

skrivelsen av hvordan hvert menneske har sin ideelle gangrytme – den som gjør at det kjennes ut som kroppen går av seg selv. Han anbefaler å laste ned en metronom-app til smarttelefonen og lete etter den rytmen som er din egen. For mange ligger optimal gangrytme mellom 116–122.

Han skriver også klokt om sinn og ånd, om meditasjon og kjærlighet og sier mye som jeg som leser kan nikke gjenkjennende til.

Dette er ikke noen tung fagbok, men en lettlest bok som bekrefter og understøtter mye vi kanskje har hørt før. Det er likevel fint å få det samlet på denne måten.

Audun Myskja
Ungdomskilden,
12 gode valg for livet
J. M. Stenersens forlag AS
ISBN 9788272016332

Cultura, en utviklingsbank

✎ ARNE ØGAARD

I 2016 åpenbarte det seg en voksende skepsis til vestlige politikere og deres systemer. Amerikanerne valgte en høyst uforutsigbar person til president, men det kom også mange andre reaksjoner på de etablerte politikernes arroganse og deres manglende evne til å finne fruktbare løsninger. I den avsluttende runden i det franske presidentvalget uttrykte mange stor mistro til begge kandidatene. Protestvalg bringer oss ikke framover, men de viser at den tradisjonelle politiske tenkningen ikke lenger er tilstrekkelig til å møte de store utfordringene vi står overfor hverken når det gjelder rettferdig fordeling av arbeidsoppgaver og materielle goder (økonomi) eller de store ressurs- og forurensingsproblemene (økologi). Høyre- og venstresiden virker like ubehjelpelige i å frembringe de nødvendige endringene.

Vi trenger nye innsikter og nye måter for konstruktivt samarbeid. Det finnes ingen enkle oppskrifter, men vi må finne fram til metoder som gir oss mer fruktbare ideer. Hvis to mennesker er sterkt uenige og de ikke kjemper for rent egoistiske interesser, vil det som oftest være noe riktig hos begge parter. Hvis vi tar tak i disse motsetningene, bevarer det beste i begge og lar dette omformes til helt nye ideer, kan vi kontinuerlig være i utvikling. Det er da mulig å finne helt nye tanker som kan føre til praktisk handling fram mot en mer rettferdig og bærekraftig verden.

En slik prosess må nødvendigvis føre til oppgjør med gamle dogmer. Spesielt viktig er det å ruske opp i dogmene på det økonomiske området slik at vi kan få en ny forståelse av idealene frihet, likhet og brorskap.

Ved oppstarten av Cultura Sparebank hadde vi vansker med godkjennelsen, fordi myndighetene trodde initiativtakerne var naive når banken ikke hadde som målsetning å tjene mest mulig penger.

Det virket som en svermerisk utopi at en bank skulle tjene samfunnsnyttige formål og ikke appellere til kundenes trang til høyest mulig innskuddsrente og lavest mulig lånerente. Myndighetene hadde ingen forståelse for brorskapsidealet, det

”

Vi trenger nye innsikter og nye måter for konstruktivt samarbeid. Det finnes ingen enkle oppskrifter, men vi må finne fram til metoder som gir oss mer fruktbare ideer.

at næringslivet er et område hvor vi arbeider for hverandre. Dette gjelder også pengene vi setter i banken. Vi kan la dem arbeide for de ideene som vil bringe samfunnet fremover, men da må vi være villige til å akseptere den renten som de samfunnsnyttige prosjektene kan bære. For at vi skal kunne vite at våre penger gjør et nyttig arbeid når de er i bankens varetakt, må banken være transparent. Den må opplyse kundene om hva som skjer med pengene når de ikke bruker dem selv. Dette har vært praksis i Cultura Sparebank i 20 år.

I 20 år har banken levd i brytningen mellom det økonomisk bærekraftige og det å kunne finansiere de mest ideelle ideene. Det har vært en prosess som har krevd våkenhet og indre bevegelighet, dristighet og tilstrekkelig forsiktighet. Men det å bevege seg mellom motsetninger er jo selve grunnlaget for utvikling.

VELKOMMEN TIL JUBILEUMSFEIRING 23. SEPTEMBER!

Cultura Bank fyller 20 år i 2017 og feirer med å invitere store og små barn til jubileumsmarked og underholdning på Vippen. Lørdag 23. september kan du bli bedre kjent med noen av våre kunder når unike produsenter, underholdningsartister og selvfølgelig alle oss i banken rigger oss klare til jubileumsfeiring i Oslo sentrum. Hold av datoen!

Mer info finner du på www.cultura.no/jubileumsfest

Møt brødrene Konk i Studium Actoris klovneforestilling.

Musikalsk foredrag med Anders Næss+ band

Konsert med Karl Seglem + band

STEINERUKA

24. september - 1. oktober 2017

Rudolf Steiner har inspirert til mange spennende virksomheter. I Steineruka vil vi vise hva vi gjør og er opptatt av!

Biologisk dynamisk Forening,
Steinerskoleforbundet, Antroposofisk Selskap,
Tidsskriftet Steiner skolen, Steinerhøgskolen,
Kristensamfunnet i Oslo, Camphill Landsbystiftelse,
Cultura Bank, Steinerbarnehageforbundet,
Sosialterapeutisk Forbund og Eutytmistforbundet.

Vil du bo i en økologisk landsby?

Bergen Økologiske Landsby (BØL) søker medlemmer
– enkeltpersoner, par og børnefamilier
– til landsby-projekt ved Bruvik på Osterøy.

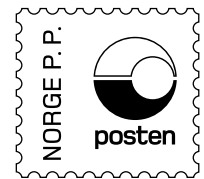
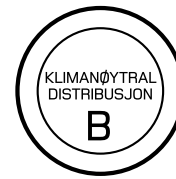
Se: www.bergenokologiskelandsby.no
og www.opaform.no/BOL

Tag kontakt med Kjetil: 98 49 17 92
eller Randi: 55 59 08 10
eller send e-post: info@bergenokologiskelandsby.no.

De første 11 boliger – af i alt 39. Foto: OPA FORM.

RETURADRESSE
Cultura Bank
Postboks 6800 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Vi trenger deg som vil noe mer enn å prate

Idé og gjennomføring: Change-makers.no

Cultura Bank gir deg med miljøvennlig livsstil mulighet til å bli medeier i banken. Vår etiske bank har vekstambisjoner, og for å kunne øke utlånene må vi styrke egenkapitalen.

Cultura Bank låner ut penger til prosjekter som bidrar positivt til miljø og samfunn. Din investering gjør at vi kan låne ut det 7-dobbelte, så alle bidrag er kjærkomne. Egenkapitalbevisene gir rett til halvt utbytte for 2017.

Se cultura.no/medeier for mer informasjon.
Tegningsperioden avsluttes 31. august 2017.